№ 265 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

1911

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 265

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցեն՝ Тифлисъ, редакціи „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները ընդունվում է ամենուրեք.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատողին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առաջանում են մի շարք անխուսափելի անյարմարութիւններ, որոնք զգալի են խմբագրութեան համար, խմբագրութիւնը յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթը կուղարկէ բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել, գրել հասցեները պարզ և ճշգրիտ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ԱՐՕՐ"

Դրական-գիտական-գեղարվեստական-մանկավարժական եւ հասարակական

ԱՄՍԱԳԻՐ

ամսագրի 1912 Թ. ՀԱՄԱՐ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Ամսագիրը հրատարակվելու է ամեն ամսվայ վերջին և բաղկացած է լինելու առնվազն 8 տպագրական թերթից (համար) և ունի երէ մեծագոյնը նկարներ.

Ռուսաստանի համար	Տարեկան բաժանորդագինն	6 ռուբլի;
	«Մշակի» տարեկան բաժանորդների համար	4 ռուբլի.
Արտասահմանի համար	Եւրոպա — 20 ֆրանկ «Մշակի» բաժ. համար	16 ֆր.
	Ամերիկա — 4 դոլար » »	3 դոլ.
	Թուրքիա — 6 ռուբլի » »	4 ր.
	Պարսկ. — 6 ռուբլի » »	4 ր.

Ամեն մի համարը առանձին արժէ 50 կոպ.
Հասցէն. Тифлисъ, Сергіевская №5. Редакція журнала „Арорь".
Tiflis, Rédaction de la Revue „Aror".
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ.

„ԱՐՕՐ"

1910 և 1911 Թ. Թ.

Ցանկացողները կարող են ստանալ «Արօրի» համարները, որ է 1910 և 1911 թ. թ. բոլոր համարները, վճարելով իւրաքանչիւր տարվան 4 ռուբլի. իսկ «Մշակի» հետ «Արօրի» 1911թ. բաժանորդները 3 ռուբլի.

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

Կիրակի, դեկտեմբերի 11-ին 1911 թ.

ՅՕԳՈՒՏ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

տեղի կունենայ ԵՐԵԿՈՅԹ

„ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՀԷՔԻԱԹԸ"

Մանրամասնութիւնները աֆիշաներում:

ար. (Ն) 1121. 2—2

ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА ПАПИРОСЫ ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ ЦѢНА 25шт. 15к. 10ш. 6к. 100ш. 60к.

ПАПИРОСЫ ЛЕВЪ 20шт. 5коп. ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА

ПАПИРОСЫ ЭКСТРА 15шт. 6коп. ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА

(Ե. Ն. Կ.) ար. 662. 100—71

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին նոր բնակարանում՝ Գոլովինսկի փողոց, տուն Շէյլանովի № 18, տելեֆոն 615.
Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(Ե.Ն.Կ.) ար. 819. 100—36

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԷՈՆՃԵԱՆ

Ընդունում է առաւօտեան և երեկոյեան ժամերին. Աշակերտներին և ծառայողներին 50% զեղչ. Ընդունելութիւնը ամ. ժամը 9—2-ը և 4—7-ը երեկ. Միխայլովսկի փող. № 6, ...
(Ե.Ն.Կ.) ար. 876. 50—36

Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի: Սրսկումներ նաև տուբերկուլինով: Ընդունելութիւնը ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Католическая ул. д. № 10. Տէլէֆոն № 792.
(ա.օ.) ար. 989. 100—42

ԲԺԻՇԿ

Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ

Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւնը ամեն օր (ցերեկվայ ժամը 12—1. (երեկոյեան ժամը 5—7.
Հասցէն՝ Կոչուբէևսկայա փող. № 22.
Ելիզավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան մօտ.
(Ե.Ն.Կ.) ար. 243. 100—99

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵԼԵԳՐԱՄՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

29 Նոյեմբերի

Պետերբուրգ.—Ներքին գործերի մինիստրը Նորին Մեծութեան ներկայացրեց ... մինիստրութեան ... Լոմոնոսովի ... «Հաւաքածոյ» ... 2,000 ռուբլի».

Պետերբուրգ. — Վախճանվեց նախկին մինիստր Պետական խորհրդի անդամ Տիմիրեազևը.

Վաշինգտոն. — Ներկայացուցիչների պալատի արտաքին գործերի մասնաժողովը միաձայն ընդունեց Սուլցէրի բանաձևը, որով պահանջվում է անյապաղ վերացնել Ռուսաստանի 1832 թւին կապված պայմանագիրը, որովհետև ռուսաց կառավարութիւնը մերժեց ճանաչել հրէաներին տրվող ամերիկական անցագրերը:

Վիեննա.—Ռուսաց դեսպանատունը դիմեց տեղիս արտաքին գործերի մինիստրութեան պահանջելով անյապաղ քննել Լվովի միջադէպը և պատժել յանցաւորներին, ուշադրութեան հրաւիրելով՝ որ դէպքի ժամանակ քիչ թւով ոստիկանութիւն է եղել: Մինիստրութիւնը խոստացաւ քննել ու հաղորդել հետևանքների մասին: Դեսպանատունը առաջարկեց Լվովի հիւպատոսարանին նման յայտարարութիւն անել տեղական իշխանութիւններին: Լվովի հիւպատոսը հաղորդում է, որ ձերբակալվածներից մինը դատարանին է յանձնված:

Վիեննա.—Պատգամաւորների պալատ: Ժամանակաւոր բիւջէի երկրորդ ընթերցման ժամանակ ֆինանսների մինիստրը իր ճառում ... երկրի ֆինանսական դրութիւնը ...

Վիեննա.—Ամենայն վերջին օրերս ...

Դելի.—Թագաւորը յայտնեց, որ ...

Փարիզ.—Պալատ. Ծովային մինիստրութեան բիւջէի քննութեան ժամանակ շօշափվեց վառօդի հարցը: Ժօրէսը, առարկելով, ասաց թէ անհրաժեշտ է նաւերում պահել թարմ վառօդ: Դելկասէն յայտնեց, որ առաջին նաւատորմի պաշարը լաւ է. կասկած կարող է լինել երկրորդ նաւատորմի համար. սահմանվեց ամենալուրջ հրսկողութիւն. մինչև 1907 թիւը պատրաստված վառօդը հանվեց նաւերից և պահվում է լաբօրատորիայում: Ժօրէսի և Դելկասէի փոխադարձ խիստ ընդդիմախօսութիւնից յետոյ ծովային մինիստրութեան բիւջէն ընդունվեց:

Աբդիւլ-Համիդի թանգագին իրերի հանրավաճառը բերեց 7 միլիօն ֆրանկ:

Կառավարութիւնը համաձայնեց քննել ֆրանս-գերմանական համաձայնութիւնը դեկտ. 1-ին:

Բէլգրադ.—Բիւջէի քննութեան ժամանակ Միլօվանովիչը ճառ արտասանեց, որի մէջ մատնանշեց, որ «Բալկանը բալկանեան ժողովուրդների համար» բանաձևը իբրև ակսիօմա է ընդունվել եւրօպական մեծ պետութիւնների մեծամասնութիւնից: Այդ բանաձևին հաւանութիւն է տուել նաև հզօր Ռուսաստանը, իբրև լաւագոյն ապահովումն Բալկաններում նրա ունեցած խոշոր շահերի: 1912 թւի բիւջէն ընդունվեց 76 ձայնով ընդդէմ 54-ի:

Սօֆիա.—Ազգային ժողովի պատգամաւորութիւնը Ֆէրդինանդ թագաւորին մատուցեց պատասխան գահական ճառին: Ֆէրդինանդը, ուշադրութեամբ լսելով պատգամաւորներին, մատնանշեց, թէ անհրաժեշտ է ի մի ձուլել միանման քաղաքական խմբակցութիւններին: Պատասխանը յանձնելուց յետոյ կայացաւ ճաշ: Թագաւորը խօսակցեց կուսակցութիւնների պարագլուխների հետ քաղաքականութեան մասին:

Ցէտինիէ.—Թագաւորը կաբինէտի հրաժարականը չընդունեց և առանձին հրովարտակով նրան լիակատար վստահութիւն յայտնեց: Սկուպշչինան պատրաստակամութիւն ցոյց տուեց աջակցել կաբինէտին: Մինիստրական ճգնաժամը վերացաւ:

Րիօ-դէ-Ժանէյրօ.—Պերնամբուկօ նահանգի կառավարութեան անդամները գաղտնի կերպով հեռացան կառավարական շէնքերից և անյայտացան յայտնի չէ ուր:

Արտաքին գործերի մինիստրը յանձնեց ֆրանսիական դեսպան Ժօֆրէին Սպանիայի պատասխանը:

Փօրտսմութ.—Կանգնած «Օրիոն» շոգենաւի վրա նաւթի պայթումից վիրաւորվեցին մի օֆիցեր և 15 զինուոր:

Փօրտօ.—Ելեքտրաքարշը ընկաւ Դուէրօ գետը. սպանվեցին 16, վիրաւորվեցին 30 մարդ:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

29 Նոյեմբերի

Պէկին.—Յեղափոխականները Լիւանխուեին ընտրեցին բանակցելու կառավարութեան ներկայացուցիչների հետ:

Խանկօուից գիշերս տեղս եկաւ ռուսական պահակախումբը 350 զինուորից բաղկացած երկու թնդանօթով և երկու գնդակացիրներով: Պահակախմբին առաջնորդում են 5 օֆիցեր:

Շանխայ.—Լուրերի համաձայն, կառավարական զօրքերի խոշոր մի զօրամաս կենտրոնանում է Շանդունում՝ Նանկինը գեներալ Ջժանի հետ միասին յետ վերցնելու նպատակով:

Ջժէցզիանի նահանգը մտադիր է կնքել 7 միլիօն լանի փոխառութիւն պատերազմական պէտքերի համար Շանխայ-Խանկօու գծի երաշխաւորութեամբ: Բանակցութիւնները կատարվում են Շանխայի ամերիկական դրամատան միջոցով:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՐՍԻԿԱԿԱՆ ԱՓԵՐԻ ՄՕՏ

(Մի քանի ամիս Եւրօպայում)

Մենք վաղուց արդէն անցել էինք Բօնիֆացիօ նեղուցից, բայց և այնպէս դեռ երկար-երկար՝ իրար դէմ առ դէմ շարված՝ երևում էին Կօրսիկայի և Սարդինիայի ծովեզրեայ լեռներն ու ժայռերը: Իմ սիրած տեղում, նաւապետի սենեակի առաջ նստած՝ ես դիտում էի Միջերկրականի մեծագոյն կղզիներից այդ երկուսի ինքնատիպ պատկերներն և համեմատում նրանց իրար հետ:

Երկու: Երկու չեն նրանք, այդ քոյր-կղզիները, այլ մէկ, մի մարմնով և մի հոգով, եթէ այն քաղաքներն և գիւղերը, որոնք խաղաղ հանգչում էին երկուսի ծոցում ես, կարելի է կղզիների հոգին համարել:

Ծովը՝ յաճախ հեզ ու խոնարհ, ինչպէս գառնուկ, բայց երբեմն նաև ըմբոստ ու կատաղի, ինչպէս ամեհի գազան, դարերի ընթացքում իր մրրկածուփ ալիքների ուժգին հարուածներով մէջ տեղից երկուսի է բաժանել Կօրսիկայի և Սարդինիայի նոյն ու նման մարմինը, և այժմ, որպէս անողոք պահապան, կանգնած երկու անջատ մասերի մէջ տեղում, ոչ միայն թոյլ չէ տալիս նրանց կրկին միանալ իրար հետ, այլ, ընդհակառակը, աշխատում է հեռու, միշտ հեռու քշել իրարից: Ես դիտում եմ անթարթ երկուսին էլ, ու մի վայրկեան թւում է ինձ, թէ յաւիտենական կարօտով ու անձկութեամբ է, որ նայում են իրար ծովի հանդիպակաց ափերից այդ սեպացած, մերկ, գորշագոյն, մտախոհ կատարները, այդ դէմ առ դէմ լուռ արձանացած երազուն ժայռերը...

Նաւն անհանդարտ հեքով միշտ առաջ ու առաջ է գնում, սակայն աջ ու ձախ, թէ Կօրսիկայում և թէ Սարդինիայում, շարունակ նոյն տեսարաններն են—լեռներ, լեռներ ու լեռներ՝ անվերջ, անծայր, անսահման, միայն երբեմն բարձր՝ տատմիաւոր գագաթներով զարդարուն՝ լուսաւորված արևամուտի բաց-նարնջագոյն շողերով, երբեմն ցածր, իբրև ժայռուտներ՝ ընկղմած կանխահաս երեկոյի թափանցիկ շամանդաղի մէջ: Լեռների մի բացարձակ տիրական իշխանութիւն: Եւ անշուշտ այդ լեռնային իշխանութեան երկիւղից է, որ ծովեզրեայ փոքրիկ, նեղ ու երկայն տափարակները՝ ծածկված տների, այգիների ու ծառուտների մանրանկարով, ահ ու դողի մէջ, կարծես, կուչ են եկել ջրերի մօտ ու չեն համարձակվում փոքր ինչ հեռանալ նրանցից ու մտնել կղզիների խորքը:

Նայեցէք այն փոքրիկ, եռանկիւնաձև տափարակին, որ թառել է կօրսիկական ափերի ժայռուտների վրա: Նրա հիմքն ուղղված է դէպի ծովը, իսկ սրածայր գլուխը խրվում է մի բարձր, գորշագոյն սարի գոգաւոր կողի մէջ: Քաղաք է այն արդեօք, թէ գիւղ, որ զետեղված է տափարակի վրա, թէ՞ գուցէ մի մանկական խաղալիք՝ մանրադիտական տների ու փողոցների տեսարանով: Արևը Սարդինիայի բարձունքներից ձգել է իր վերջին ճառագայթները նրա վրա և փոքրիկ, սիրունիկ գիւղը փայլում ու պսպղում է իր թզուկ-տների ապակիների հետ միասին ոսկեգոյն մշուշի մէջ:

Որքան և հեռու է գիւղը, այսուամենայնիւ ես տեսնում եմ այնտեղ միայարկ, գողտրիկ, գոյնզգոյն, ըստ մեծի մասին՝ սպիտակ տներ՝ ծածկված թիթեղով ու կրամիտով. տեսնում եմ ուղիղ, կանօնաւոր փողոցներ, որոնք խաչաձև կտրում են իրար և եռանկիւնու մի սրունքից անցնում դէպի միւսը. տեսնում եմ նոյնիսկ մի փոքրիկ քառակուսի հրապարակ գիւղի մէջտեղում, ուր բրգաձև գմբէթի անհամաչափ ծանրութեան տակ կծկվել ու չոքել է մի սպիտակ եկեղեցի, իբրև մի զառամած ծերունի աղօթաւոր. տեսնում եմ վերջապէս խաղողի այգիներ և ձիթապտղի պարտէզներ, որոնք ձգերաւորելով խաղալիք—գիւղը՝ եռանկիւնու գագաթի մօտ մագլցում են դէպի վեր, դէպի լեռան անմատչելի կողերը: Ապրում են մարդիկ արդեօք բաղդաւոր ու երջանիկ այդ կանգունաչափ տափարակի վրա,—Աստծուն է միայն յայտնի. սակայն յամենայն դէպս ակներև է, որ նրանք ապրում են այդ լեռնային վայրենի թագաւորութեան մէջ այնպէս, ինչպէս վայել է մարդկային արժանապատւութեան:

Եւ ակամայ ես յիշում եմ մեր երկրի ընդարձակ տափաստանները. յիշում եմ ցան ու ցիր աւերականման գիւղերը նրանց մէջ, նախապատմական տները, որոնք աւելի նման են ստորերկրեայ որջերի, քան մարդկային բնակարանների. յիշում եմ աղբի ու փոշու մէջ կորած՝ նեղ, ծուռ ու մուռ, երբեմն այս և երբեմն այն կտուրը բարձրացող արահետները, որոնք փողոց մեծահնչիւն անունն են կրում:

Եւ զուարթ տրամադրութեանս մէջ, որով ես դիտում էի կօրսիկական փոքրիկ, սիրունիկ գիւղը, մի անակնկալ ստուեր է իջնում իմ հոգուս վրա...

«Երջանիկ երկիրներ,—մրմնջում են իմ շրթունքներս, երբ հայեացքս նորից կանգ է առնում հեռաւոր գիւղի արևով ողողված այգիների ու պարտէզների վրա. —երջանիկ վայրեր, ուր մի բուռն հողը մի բուռն ոսկի է դառնում շնորհիւ գիտութեան ու արուեստի. ուր մարդիկ աշխատում են անարգել և անարգել վայելում իրանց քրտինքի պտուղը. ուր կեանքի պայմանները գծագրվում ու մարմին են առնում միմիայն սեփական կամքի ու ցանկութեան կաղապարով. ուր չը կան ուրիշ իշխան ու պահապաններ, բացի այդ լեռնային բարձրագլուխ իշխաններից, որոնք այնքան սիրով գրկել ու գգվում են իրանց ծոցում փոքրիկ գիւղը, և այս միակ պահապան ծով-հսկայից, որ փարել է մենաւոր կղզիների շուրջն և յաճախ առաւօտից մինչև երեկոյ շոյում ու փաղաքշում է նրանց ափերի ժայռուտները»...

Մութը վրա հասաւ. կապուտակ հեռաստանը ծածկվեց իմ աչքից: Ծովեզրեայ բարձրութիւնների վրա, ինչպէս խոշոր գոհարներ, վառվեցին գոյնզգոյն փարոսները. վերևում, մուգ-կապոյտ կամարից կախված՝ վառվեցին նաև այլ գոհար-փարոսներ ու իրանց դողդոջուն ճառագայթներն ուղղեցին դէպի վայր, դէպի միշտ արթուն ծովի հանդարտածուփ ալիքները: Կղզիները կորան խաւարի մէջ, միայն երբեմն երևում էին ծովափնեայ լեռների սևամած խրոխտ կատարները, իբրև առասպելական հրէշներ՝ բարձրացած իրար մօտ ջրերի անդունդից: Մեր նաւը մնաց միայնակ անսահման ծովի մէջ:

Մենակ էի և ես: Ամենքը հեռացել էին նաւի վերին պատշգամբից և իջնելով վայր իրանց սենեակներում փոխում էին հանդերձներն և զուգվում, զարդարվում երեկոյի ընթրիքից առաջ: Այդպիսի նախապատրաստութիւններ տեսնելու ես կարիք չունէի: Իմ միակ հանդերձը դժգոհ չէր ինձանից, որ ես կրում էի նրան ամբողջ օրը,—և նախաճաշի, և ճաշի, և ընթրիքի ժամանակ, ուստի առանց հետևելու ուղեկիցներիս օրինակին՝ ես վեր կացայ տեղիցս, մօտեցայ նաւեզրին և սկսեցի դիտել ալիքները:

Տասնևութերորդ օրն էր, որ մենք, կտրված ցամաքից՝ շարունակ ծովի վրա էինք. այսուամենայնիւ ես ոչ միայն չէի ձանձրանում, այլ, ընդհակառակը, չէի կարողա-

մատան հետ։ Աջողութիւնը կասկածելի է։

—

Տօկիօ.—Պաշտօնապէս յայտարարվեց, թէ Եապօնիան միւս մեծ պետութիւնների օրինակով լրացուցիչ զօրամաս է ուղարկում Խանկօու։

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
29 նոյեմբերի

Կ. Պօլիս.—Լիֆատ փաշայի փոխարէն Կ. Պօլսի կողմից պատգամաւոր ընտրվեց 196 ձայնով ընդդէմ 195-ի օպպօզիցիայի թեկնածու, լիբերալ միութեան՝ կուսակցութեան անդամ Նահիր-Հայրէդդինը։

Թիւրքաց մամուլը շարունակում է քննել ռուս-թիւրքական ընդհանուր շահերը համակերպելու հարցը, ի թիւս որոց նեղուցների խնդիրը։ Լրագիրները ընդգծում են, որ Պետերբուրգի կաբինէտը չէր կամենում նեղուցների հարցը առաջադրել այժմ, երբ Թիւրքիան զբաղված է իտալական պատերազմով։ Հաստատվում է, որ նեղուցների հարցը յարուցվել է միայն ռուսաց դեսպանի և թիւրքաց պալատականների միջև տեղի ունեցած մասնաւոր խօսակցութեան մէջ։

—

Բէնգազի.—Այս գիշեր թիւրքերը յարձակվեցին իտալական առաջապահ դիրքերի վրա, բայց կատաղի կռւից յետոյ ցիր ու ցան եղան, կորցնելով սպանված 36։ Իտալացիներից սպանվեցին երեք, վիրաւորվեցին 12 հոգի։

—

Կահիրէ.—Տրիպօլիս մեկնեցին Կարմիր-Խաչի երեք խմբեր։ Կայարանում ցոյց կատարվեց։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
29 նոյեմբերի

Թէհրան.—Երեկոյեան մեջլիսում ներկայանալու էր Սամսամ-ուս-Սալթանէի նոր կաբինէտը։ Պաշտօնական յայտարարութիւնը յետաձգվեց այն պատճառով, որ Հակիմ-ուլ-Միւլքը տատանվում է ստանձնել ֆինանսների պօրտֆէյլը։

Լուրերի համաձայն մի խումբ ֆէդայիներ մեջլիսից պահանջել են 30 ժամվայ ընթացքում կազմել ուժեղ կառավարութիւն և լիազօրութիւն տալ վերականգնելու նորմալ յարաբերութիւնները օտարազգի պետութիւնների հետ, կնքելու արտաքին փոխառութիւն, ընդունելու բիւջէն և արձակելու մեջլիսը։

—

Ջուլֆա.—Խօյից կէս վաշտ հրացանաձիգներ ուղարկվեցին Սալմաստ և Կուշչինի լեռնանցքը Ուրմիա տանող ճանապարհը պաշտպանելու համար։

Կարաւանները սկսել են մեկնել։

Ջուլֆա-Ուրմիայի հաղորդակցութիւնը վերականգնվեց։

—

Ասխաբադ.—Իրերի դրութիւնը Խօրասանում վերջին ժամանակ անիշխանութեան պատճառով բաւականին վատացել է, կողոպուտները շրջանի բոլոր ճանապարհների վրա բաւականին սաստկացել են։ Մէշեդում նկատվում է չարամիտ ագիտացիա Կովկասի բազմաթիւ անանցաթուղթ եկւորների կողմից, որոնք յեղափոխականների հետ միասին գրգռում են ազգաբնակութիւնը օտարազգիների դէմ։ Առանձնապէս եռանդով ագիտացիա է մղում մուշտէիդ Աղա-Զադէն, որ գլխաւոր մզկիթում ժողով գումարեց, ուր ժողովրդին բացէ ի բաց կանչում էր կռիւ մղել անհաւատացեալների դէմ, ազգայնականութեամբ բաժանվում էին արքունի հրացաններ։ Կազմակերպվեց գաղտնի կոմիտէ ռուսական հաստատութիւնների և ռուսահպատակների վրա յարձակումներ կազմակերպելու համար։

—

Լօնդօն.—Համայնքների պալատ։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը, պատասխանելով Պարսկաստանում օտարերկրացիներին պաշտօններ տալու մասին ուղղված հարցապնդմանը, յայտնեց, թէ Ռուսաստանի պահանջները կայանում են նրանում, որպէսզի պարսից կառավարութիւնը չը նշանակէ օտարազգիների, չը ստանալով նախապէս անգլիական և ռուսական միսիաների համաձայնութիւնը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

—

Ինչպէս հաղորդեցինք, երեքշաբթի Թիֆլիս հասաւ Թիւրքահայ պատգամաւորների առաջին խումբը՝ թւով 13։

Երէկ, ինչպէս հեռագրում են մեզ Բաթումից, այնտեղ են հասել դարձեալ 20 պատգամաւորներ, որոնցից մի քանիսը երէկ հասան Թիֆլիս, իսկ մնացեալները դեռ գտնվում են Բաթումում։

Պատգամաւորներից մի քանի անձինք մտադիր են այցելել Անին՝ Էջմիածին գնալիս։

ԳԵՆԵՐԱԼ-ԼԷՅՏԵՆԱՆՏ ՊՕՏՏՕՅԻ ՄԱՀԸ

Նոյեմբերի 29-ին, Թիֆլիսում, ցերեկվայ ժամը 3-ին յանկարծամահ եղաւ կովկասեան զինւորական շտաբի պատմական բաժանմունքի կառավարիչ յայտնի պատմաբան գեն.-լէյտ. Վ. Ա. Պօտտօն։

—

Գեներալ Պօտտօ ծագում էր Տուլայի ազնուականներից և ծնվել է 1836 թւին։ Կրթութիւն ստացաւ նա սկզբը Տուլայի Ալեքսանդրեան, ապա Օրլօվսկի կադէտների կօրպուսում և վերջապէս ազնուականների գնդում։ 1855 թւին արդէն պրապօրշչիկի աստիճանով ուղարկվեց Կովկաս, Ասիական Թիւրքիայի պատերազմական դաշտը։ Նա մասնակցեց այնտեղ Կարսի առմանը։ Արեւելեան պատերազմից յետոյ նովօրօսիական գունդը վերադարձաւ Ռուսաստանի ներքին նահանգները։ 1863 թւին նա մասնակցեց լեհ ապստամբների ճզմանը։ 1870 թւին նա նշանակվեց Օրէնբուրգի կօզակների յունկերների դպրոցի հրամանատար։

Պօտտօն 1887 թւին նշանակվեց շտաբ օֆիցէր կովկասեան զինւորական շրջանի շտաբում։ 1892 թւին գլխաւոր շտաբի հրամանով գրեց Նիժեգօրօդեան դրագունների գնդի պատմութիւնը։ 1899 թւին նշանակվեց զինւորա-պատմական բաժանմունքի հրամանատար կովկասեան զինւորական շտաբում։ 1896 թւին ստացաւ գեներալ-մայօրի, իսկ 1907 թւին գեներալ-լէյտենանտի աստիճանը։

Գեներալ Պօտտօյի անունը, որպէս զինւորական պատմաբանի, յայտնի է ոչ միայն ռուս զօրքին, ռուս ժողովրդին, այլ մինչև անգամ Ռուսաստանի սահմաններից դուրս։ Դժուար թէ ռուս պատմաբանների մէջ գտնվի մի ուրիշը, որ այնպէս անկողմնակալ, անաչառ վերաբերմունք ունենար դէպի կովկասեան տեղացի գործիչները, որպէս հանգուցեալը։ Նրա աւանդաւոր գրչի արդիւնքն են հետևեալ գրուածքները. «Յիշողութիւններ կովկասեան արշաւանքների մասին», որոնց ինքն անձամբ մասնակցել էր, «Կովկասեան պատերազմի պատմութիւնը պատմուածքների ձևով», «Մեր զօրքի մի քանի հնագոյն գնդերի պատմութիւնը», «Ռուսաց տիրապետութեան հաստատումը Կովկասում» և բազմաթիւ առանձին հրատարակութիւններ, յօդուածներ, կենսագրութիւններ և կովկասեան աչքի ընկնող գործիչների խարակտերիստիկաներ։

Մասնաւոր կեանքի մէջ ես նա մեծ ժողովրդականութիւն էր վայելում։ Նրա անունը յարգանքով ու սիրով էին յիշում ամենքը, առանց ազգի ու կրօնի խտրութեան։

—

Նոյեմբերի 29-ին, երեկոյեան ժամը 2-ին գեներալ-լէյտենանտ Վ. Ա. Պօտտօյի բնակարանում կատարվեց առաջին հոգեհանգիստը։ Ներկայ էին Փոխարքայի զինւորական մասի օգնական գեներալ Շատիլօվ կնոջ հետ, շտաբի կառավարիչ գեներալ Բէրլեմանը, զինւորա-պատմական բաժնի պաշտօնեաները և շատ յարգողներ։

—

Երէկ, գեներալ Պօտտօյի մարմինը փոխադրվեց իր բնակարանից զինւորական տաճարը, ուր և կատարվեց հոգեհանգիստ Փոխարքայի ներկայութեամբ։ Թաղումը տեղի կունենայ այսօր, զինւորական տաճարի բակում։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ-ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՖՕՆԴ

—

Կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. խորհուրդը ստացել է Արտ. Էնֆիաճեանից 100 ր., Եղբ. Խանդուլեաններից 25 ր., Մ. Գ. Պօղոսօվից 10 ր., Ս. Գուլիևից 30 ր., բժ. Ալ. Ղազարեանից 5 ր.։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ախալքաղաքի Հայ Կանանց Բարեգ. Ընկ. պրօգիմնազիայի 10-ամեակը

Ախալքաղաք, 22 նոյեմբերի

Ախալքաղաքի Հայ Կանանց Բարեգ. Ընկերութիւնը ամսիս 13-ին տօնեց իր մանկապարտէզ-պրօգիմնազիայի գոյութեան 10-ամեակը։

Հանդէսին հրաւիրված էին տեղիս ծխ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը, ուսուցչական խումբը, Ընկ. անդամուհիները, աշակերտների ծնողները և տեղիս հայ հասարակութիւնից շատերը։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ դպրոցի շէնքում։ Հանդէսը բացեց տեղիս քահ. Փանեանը և մի երկու խօսքով գովաբանեց Ընկերութեան ջանասէր անդամուհիներին, որ մանկապարտէզից այսօր պրօգիմնազիա ունեն, որի պահանջը վաղուց զգացվում էր Ախալքաղաքի հայ հասարակութեան մէջ։

Երգում էր դպրոցի քառաձայն խումբը Պապեանի ղեկավարութեամբ, իսկ պարտիզի երեխաները իրանց ուսուցչուհու ղեկավարութեամբ, աշակերտներից ոմանք ասացին ոտանաւորներ հայերէն և ռուսերէն։ Խօսեց տիկ. Մամիկոնեանը, յիշեցնելով այն օրը, երբ 10 տարի առաջ մի փոքրիկ խումբ կանանցից հաւաքված մի բարի գործի հիմք էին դնում, որը այսօր այսպիսի մեծ ծաւալ է ստացել, որտեղ կրթութիւն է ստանում 265 երեխայ, որոնցից 140-ը ձրի, իսկ շատերը ստանում են թէ հագուստ և թէ դասական պիտոյքներ։

Այդ օրը հանգանակութիւն բացվեց սեփական շէնք գնելու ֆօնդին. հաւաքվեց 239 ր.։ Հանդէսի վերջումը քաղցրեղէն բաժանեցին դպրոցի սաներին։

Նոյն օրը երեկոյեան տեղիս վէլօսիպեդիստների ակումբում նշանակված էր մանկական երեկոյթ նոյն ֆօնդի օգտին։ Երեկոյթում պրօգիմնազիայի սաները ներկայացրին երկու մանկական պիէս հայերէն և ռուսերէն, վերջում տեղի ունեցան պարեր. կար թէյի սեղան, ծաղիկներ, կօնֆետտի։ Ընդհանրապէս երեկոյթը անցաւ շատ աջող. թատրօնը լի էր հասարակութիւնով, զուտ արդիւնքը մնաց 240 ր.։ Հասարակութիւնը գոհ սրտով հեռացաւ թէ ցերեկվայ հանդէսից և թէ երեկոյթից։

Երևում է՝ Ախալքաղաքի հայ հասարակութիւնը հասել է այն գիտակցութեան, թէ այսպիսի հիմնարկութիւնները որքան կարևոր են մանաւանդ այսպիսի մի գաւառում։

Կոչ ենք անում Անդրկովկասեան երկրի հայաբնակ այլ վայրերի հայ հասարակութեան բանիմաց անձանց, ում սրտին մօտ է այսպիսի մի հիմնարկութեան կարևորութիւնը, թող չը խնայի գցել իր լուման Ընկերութեան գանձարանը՝ ֆօնդի օգտին, որպէսզի շուտով կարելի լինի սեփական բնակարան ձեռք բերել Ընկերութեան պրօգիմնազիայի համար։ Հայունի

—

Ծնողական ժողով դպրոցում

Նոր-Բայազէտ, 21 նոյեմբերի

Ամսիս 13-ին, կիրակի, տեղիս ծխական դպրոցի վարչութիւնը հրաւիրել էր ծնողական ժողով, «ընտանիքի և դպրոցի յարաբերութեան շուրջը» խնդիրների վերաբերմամբ։ Որքան յիշում եմ, առաջին անգամն է պատահում մեզանում, որ դպրոցի վարչութիւնը կամ մանկավարժական խումբը հրաւիրէր աշակերտ-աշակերտուհիների ծնողներին՝ դպրոցի և ընտանիքի յարաբերութեան մասին խօսք ու զրոյց անելու համար։

Այդ օրը դպրոցի աւագ ուսուցիչ Դարբինեան դասախօսեց կամ ճիշդ ասած՝ խօսեց ընտանեկան կրթութեան և երեխաների բնաւորութեան մասին, բաժանելով վերջիններիս բնաւորութիւնը կամ սովորութիւնը չորս առանձին մասերի. 1) ծոյլ բնաւորութեան տէր (ֆլեգմատիկ), 2) աշխատասէր, 3) ծիծաղկոտ և աշխոյժ սովորութեան տէր և 4) մելամաղձոտ (մելանխօլիկ) սովորութեամբ օժտվածներ։

Թէ ինչ դրութեան մէջ է ընտանեկան կրթութիւնը մեզանում, ես այդ մասին կը նուիրեմ մի առանձին յօդուած, բայց այժմ այն կասեմ, որ ծնողական ժողովում դասախօսելը մի շատ օգտակար միջոց է ընտանեկան դաստիարակութիւնը կամ տնային կրթութիւնը մի փոքր բարձր հիմքերի վրա դնելու համար։

Ժողովին ներկայ էին մօտ 200 հոգի ծնողներ և կողմնակի անձինք, որոնք դասախօսին վարձատրեցին բուռն ծափահարութեամբ։ Վերջում Դարբինեան առաջարկեց մտքերի փոխանակութիւն կատարել և հարցեր առաջարկել։ Բայց այս անգամ ոչ մէկը չը համարձակվեց, ուստի և մտքերի փոխանակութիւն տեղի չունեցաւ, թէև, ինչպէս բացատրեց մի այլ ուսուցիչ, մտքերի փոխանակութիւնը կամ զանազան հարցերը շատ հեռու կը տանէր դասախօսին և կարող էր շեղել նրան իր ծրագրից։ Սակայն աւելի լաւ կամ բնական է թողնել, որ դասախօսը իր ընտրած նիւթերի վրա խօսի և հասկացնի իր նպատակները ծնողներին։

Դասախօսը խոստացաւ 2 շաբաթը մի անգամ նոյնպէս հրաւիրել այդպիսի ծնողական ժողով և զրուցել դպրոցի և ընտանեկան կրթութեան և այլ պարտաւորութիւնների մասին։

Ժողովուրդը գոհ սրտով հեռացաւ, շնորհակալութիւն յայտնելով դասախօսին և պատրաստակամութիւն՝ ներկայ լինելու միւս դասախօսութիւններին։ Որսորդ

ՆԱՒԹԱՇԱՐԺ ԳՈՒԹԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

—

Մօտ մի ամիս ու կէս սրանից առաջ «Մշակի» մէջ տպագրված էր, որ Մանթաշեան ֆերման բերել է տուել մի նաւթաշարժ գութան իր կալուածքում բանեցնելու համար, որը աջող փորձերից յետոյ արդարացրել է ֆերմայի յոյսերը։

Այդ բանի մասին ես այստեղ խօսակցութիւն ունեցայ մի խոշոր երկրագործութեամբ պարապվող հայի հետ։

Պարոնը ինձ տուեց նոյնատեսակ իր գութանի մասին շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ, ի միջի այլոց աւելացնելով, որ հարկաւոր դէպքում նոյն գութանի մի քանի պարագաները փոխելով, նաև նա կատարում է և հնձան մեքենայի դեր։

Այդ և այլ մի քանի տեղեկութիւնների մասին ես անհրաժեշտ համարեցի հրատարակել «Մշակի» մէջ, հաւատացած լինելով որ քիչ չէ այդ բանով հետաքրքրվողների թիւը։

Այժմ, «Մշակի» վերջին համարներից մէկում Արմաւիրից մի պարոն ցանկութիւն է յայտնում, որ ես յիշատակեմ և յիշեալ խոշոր երկրագործութեամբ պարապվողի մանրամասն հասցէն։

Ինձ հարկաւոր էր ստանալ պարոնի համաձայնութիւնը։

Այս օրերս այդ բոլորի մասին պատմեցի նրան, խնդրելով բարի լինել և չը զլանալ իրան դիմողներին տալու այս և այն տեղեկութիւնը։ Պարոնը ինձ խօսք տուեց և ահա ես սրանով յայտնում եմ այդ գործիքով հետաքրքրվողներին նրա հասցէն։

Нахичевань н./Д., Якову Егоровичу Красильникову. Ալ. Սաքլեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՑ

(Թռուցիկ տպաւորութիւններ)

—

Պետերբուրգ, 12 նոյեմբերի

Ձմեռնամուտ է։ Թանձր արճիճային մառախուղը արդէն պատել է երկինքը. անձրևային ձիւնը ցօղում է փողոցները, կարծէք մայրաքաղաքը ողբալիս լինի իր դրութիւնը, որ՝ լինելով մի ամբողջ երկրի համար «պատուհան» դէպի Արևմտեան Եւրոպան՝ դատապարտված է գտնվելու վատառողջ ճահճի մէջ։ Դեռ աշուն է, բայց արդէն օդի մէջ զգում էք, որ ձմեռը մօտենում է և այսօր-վաղը կը տիրէ իր իրաւունքներին։

Բնութիւնը լալկան է, մթագին, տխուր։ Մեղաւոր եմ, չեմ թագցնի. սիրում եմ աշնանային Պետերբուրգը։

Հետաքրքրական, գրաւիչ ու գեղեցիկ է մայրաքաղաքի կեանքը աշնան ամիսները։

Աշունը սեզօնի սկիզբն է։

Այս տարեշրջանում է մայրաքաղաքի քաղաքական, հասարակական - կուլտուրական կեանքը նորից արթնանում, վերակենդանանում կարճատև ամառվայ ժամանակաւոր մեռելային դրութիւնից, նոր ոյժ ու թափ ստանում, հետաքրքրական դառնում ու բազմակողմանի հարմօնիկան զարգացման ու բոլորման ստուերներ գցում... Ճիշդ է, քաղաքական կեանքը սուր կերպարանք չէ ստանում, եւրօպական մտքով՝ քաղաքական կեանք չունենք։ Ի՞նչպէս կարող է քաղաքական կեանք զարգանալ, երբ այդ զարգացման համար մեզ մօտ բացակայում են անհրաժեշտ նպաստող պայմանները...

Բայց և այնպէս քաղաքական կեանքը գոյութիւն ունի։ Պաշտօնապէս այդ կեանքը կենտրօնացած է պարլամենտի պարօդիա 3-րդ Պետական Դումայում, որի նիստերը և զբաղմունքները հետաքրքրութիւն են շարժում հասարակութեան մէջ այնքան սաէպ-սաէպ, ինչքան սպասվում է հերթական Պուրիշկևիչեան սկանդալներ ու կլօունութիւններ։

Այնպէս, ինչպէս կարող է հետաքրքրել ամեն մի հասարակ մահկանացուի՝ ցիրկի միմոսական ծրագիրը։

Դրութեան տէրերը դառել են աջակողմեանները. դրանց փողոցում է այսօր տօնը, և դրանք են, որ տօնելով իրանց «յաղթանակը»՝ սկսել են միաժամանակ սանձարձակ խորհուրդներ տալ կառավարութեանը՝ «ջնջել այլազգիներին»։

Ահա դրանց քաղաքական credo-ն, սօցիալական իդէալները։ Դրանց կեանքը աղքատ է, տափակ, տխուր. դրանք գոյութիւն ունեն ոչ թէ իրանց խոր համոզմունքներով ու հաւատամքներով. դրանցից շատ շատերը բղաւում են իրանց քաղաքական ալֆան ու օմեգան՝ «մահ այլազգիներին». ոչ թէ իրանց հոգեկան մղումով, այլ իրանց բոլորովին հաշիւ չը տալով. այդ ուղիով է դրանց քաշում աջողակ քամին։

նում յագուրդ տալ իմ անզուսպ ցանկութեանը՝ միշտ նայել ծովին, միշտ դիտել ու զննել նրա ալիքները, միշտ ուրախանալ ու տխրել այն անվերջ փոփոխութիւններով, որոնք կատարվում էին ծովի երեսին, ու գոհ կամ դժգոհ մնալ ծովից, ինչպէս մի կենդանի արարածից։ Արդեօք ի՞նչ գրաւիչ բան կար ծովի ու նրա ալիքների մէջ, ի՞նչ գաղտնիք ու հրապոյր կար թաղնված խորհրդաւոր հսկայի ծոցում—ես ինքս էլ չը գիտեմ։ Գիտեմ միայն այն, որ անդիմադրելի, գերբնական ուժով ձգում էր նա ինձ դէպի իր կապուտակ ջրերն և ժամերով կաշկանդված պահում նաւեզրի որևէ սիւնի, որևէ երկաթաձողի վանդակապատի մօտ։

Ահա և այժմ ես դուրս եկայ նաւից, կանգնեցի բարձրացրած սանդուխքի գլխին, ուղիղ ծովի ալիքների վրա, յենվեցի երկու արմունկով ցած պատուարի հօրիզօնական նեղ երկաթաձողին և ուղղեցի հայեացքս դէպի վայր։ Վայրկենական սարսուռ, ինչպէս յաճախ պատահում էր և առաջ գիշերային առանձնութեան ժամերին, երբ ես և ծովը մենակ էինք մնում իրար հետ, այս անգամ ևս անցաւ իմ ամբողջ մարմնի միջով։ Ես լարեցի լսելիքս։

Ծովը խօսում էր։ Գիշերային կիսախաւարի վարագոյրի տակ, կուսական մերկ կուրծքը տարածած մինչև հեռաւոր կղզիների մութ ստուերները, նա գրկել էր աստղալից երկինքն իր հսկայական հոլանի բազուկներով և մեղմ, անոյշ մրմունջով զրոյց էր անում նրա հետ։ Մի սիրային գաղտնի մրմունջ էր դա, որով խօսում էին իրար հետ երկինքն ու ծովը։ Անհամեստ ու աւելորդ վկայ՝ ես չէի կարողանում հեռանալ իմ տեղից և ես տեսնում էի երկուսի փոխադարձ քնքոյշ գգուանքն ու փաղաքշանքը, լսում էի նրանց մեղմ համբոյրների ձայնն և երբեմն նաև մի խուլ, անորոշ, անակնկալ շառաչ, իբրև գերագոյն հրճուանքի անզուսպ արտայայտութիւն։

Տարօրինակ զգացմունք.—ծովի այդ վարմունքն անդուր էր ինձ համար։ Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ չը խօսէր ծովը, մինչ այդ ժամին ցամաքի վրա խօսում են ամենքը—խօսում են լեռներն ու հովիտները, սօսափում է անտառը, լեզուագար գետակներն ու առուները բարձր-բարձր խոխոջում են անդնդախոր ձորերի ու ձորակների մէջ և նոյնիսկ դաշտի միշտ լուռ ու պարկեշտ ծաղիկը՝ անոյշ երազի մէջ՝ թեքում է գլուխը դէպի գիշերային սիւքի գուրգուրող բազուկներն և իր կարճօրեայ կեանքի գաղտնիքը շշնջում նրան։

Եւ այս տաք, խաղաղ գիշերվայ ժամին, այս վառ աստղերի տակ, այս համատարած անդորրութեան մէջ ուրիշ ինչ բանի մասին կարող էր խօսել գեղանի ծովը, եթէ ոչ սիրոյ, վայելքի, երջանկութեան։ Դա մի բնական, թերևս անդիմադրելի բան էր, որ ինձ չը պիտի զարմացնէր ամենևին։ Բայց և այնպէս ես դժգոհ էի ծովից և չէի կարողանում հրճվել նրա հետ։ Մի ներքին զգլխիչ, խուլ զայրոյթի մի անբացատրելի զգացմունք հեղհեղէ աճում ու համակում էր իմ սիրտս, ու ես վերջ ի վերջոյ անկարող էի գէթ անտարբեր աչքով նայել ծովին և տեսնել նրա գիշերային գաղտագողի վարմունքը։

Սակայն այդ «անբացատրելի» զգացմունքն ունէր իր հաստատ բացատրելի ու հիմնաւոր պատճառը։

Դեռ երեկ էր։ Մենք նոր միայն հեռացել էինք Իտալիայի ափերից և մտել Լիպարեան կղզիների շրջանը։ Հրաբխային մանր ու խոշոր լեռներ ու ժայռեր՝ այդ կղզիները բազմութեամբ ցրված են ծովի երեսին՝ Սիցիլիայի և Հարաւային Իտալիայի արևմտեան ափերի հանդէպ։ Մօտիկ թէ հեռու՝ նրանք բոլորն էլ միանման տեսք ունին—մռայլ, խիստ, անհամբոյր, անմատչելի։ Ինչու է հանել ծովն իր խորքերից այդ ահեղ, անձևոր ապառաժներն ու շարել մէկը միւսից հազիւ մի երկու մղոն հեռու—մի՞թէ կարող է ասել ինքը՝ գաղտնապահ ծովը չէ սիրում պատասխաններ տալ այդպիսի հարցերի, իսկ մերկ, անկենդան կղզիները լուռ են, ինչպէս գերեզման։

Երեկոյ էր։ Սև-գորշագոյն կապարի հրաբխային ձուլածոներ, իբրև ամպեր, շերտ-շերտ կախվել էին երկնքից ծովի վրա և ամեն կողմից ճնշում ու նեղում էին նրան։ Ծովը, նրանց երկաթեայ թևերի մէջ կաշկանդված, հազիւ-հազ շունչ էր քաշում և ցածրաձայն մրմունջով օրօրում իր տանջվող ալիքները։ Հոգնել, դառնացել ու անհանգիստ, հեղձահեղձ սպասում էր։ Կարկտի մանրիկ հատիկներ անձրևի խոշոր կաթիլների հետ միասին ցանցառ հարուածներով ծեծում էին ջրերի երեսը և մի վայրկեան դադար չէին տալիս նրանց։ Երկինքը կատաղել էր։ Թնդում էր որոտը, կայծակներն ակօսում էին ամպերն և մէկ աջ, մէկ ձախ հարուածում Լիպարեան կղզիների ապառաժները։

Ծովը, այլայլված երկնքի անակնկալ յարձակումից, տխուր, շուարած, չը գիտէր իր անելիքը. նա դեռ շարունակում էր օրօրել իր մուգ-կանաչ ալիքներն և աղերսանքով նայել երկնքին։ Երբեմն-երբեմն միայն նրա ցաւագին մրմունջը փոխվում էր բարձրաձայն ողբի ու հառաչանքի։ Եւ թւում էր ինձ, թէ հազարաւոր ուրիշ ձայներ, մօտիկ ու հեռու, աղիողորմ կականով լալիս են ծովի հետ միասին նրա տարաբաղդ վիճակն և անլուր աղօթքով հայցում հրաշէկ երկնքի գութը։

Սակայն երկինքը, այդ միշտ անգութ ու անկարեկից երկինքը, նա, որի սրտում չը կայ սիրոյ ոչ մի կայծ դէպի երկրայինը. նա, որ իր բարձր, հեռաւոր խորաններից ժպտում է ու ցնծում, երբ անհոգ մանուկ, երբ երկրի վրա համատարած սուգ է ու տրտմութիւն. նա, որ իր տիրական քմահաճ ցանկութեամբ հարուածներ է տեղում երկրի վրա, երբ սա կարօտ է ժպիտի ու սփոփանքի, այդ վէս, հպարտ, անողոք երկինքը ոչ միայն չէր լսում ծովի աղերսը, այլ, աւելի ևս սրտմտած, աւելի սպառնալից ու հրաբորբոք, ճնշում, հարուածում ու խեղդում էր աղերսող հսկային։

Նոյն տեղում, ուր այժմ կանգնած եմ ես, կանգնած էի և երէկ։ Ծովային հիւանդութիւնից ազատ՝ ես աներկիւղ սպասում էի գալիք փոթորկին։ Եւ ես սրտանց ցանկանում էի, որ շուտ սկսվէր այդ փոթորիկը։ Միթէ ծովը,—մտածում էի ես,—առանց տրտունջի ու բողոքի, լոկ միայն լուռ ցաւերով ու գալարումներով պիտի համբերէ ու տանի երկնքի կատաղութիւնը։ Միշտ քաջ և անվեհեր՝ մի՞թէ նա օրհասական կռիւ չը պիտի սկսէ այդ վայրենի ճնշման, այդ հրացայտ ամպերի, այդ շանթ ու կայծակների դէմ, որոնք այրում են նրա կուրծքը։

Ծովի երկարատև համբերութիւնն անտանելի էր ինձ համար։ Ինձ թւում էր, թէ երկնքի ճիրաններում տանջվում է իմ մերձաւորը, իմ հարազատը, իմ արիւնակիցը։

— Ցուցվի՛ր, փոթորկվի՛ր. ծով, խառնվեցէք, ալիքներ. միթէ ձեր խորունկ կրծքի, ձեր տիտանեան բազուկների մէջ

Այնուամենայնիւ ինչ ուզում էք արէք, քաղաքական կեանք գոյութիւն ունի։ Ինչ ասել կուզէ, որ նորմալ պայմաններում ռուս քաղաքական կեանքն ու միտքը ներկայումս կը լինէր իր ապրումների ամենահետաքրքրական ծաղկման շրջանում։

Սիրում եմ աշունը. դա քաղաքական սեզոնի սկիզբն է։

Հասարակական-կուլտուրական կեանքը, որը իր զարգացման համար նոյնպէս պահանջում է նորմալ քաղաքական պայմաններ, այսպէս թէ այնպէս յարմարվելով տիրող դրութեան հետ՝ կռւում է և նոր ձևեր, եղանակներ, նոր ուղի գտնում արտայայտութեան համար և արտայայտվում է հանդերձ մարդկութեան ոգու ու մտքի՝ հանճարի ստեղծագործական արգասիքների, այսինքն կեանքի երակազարկ-գրքի, գրականութեան հետ անքակտելիօրէն կապված շրջանի՝ գեղարուեստի, թատրոնի, մուզէումների, գեղարուեստական և այլն ցուցահանդէսների, համագումարների, զանազան թեմաների մասին լեկցիա-դասախօսութիւնների, հասարակական տօների, անցքերի և այլն։

Ինչպէս գարունը վերածնում է բնութիւնը, այնպէս և աշունը (երբ նոյնիսկ արեգակի նոր ճառագայթներից հով է փչում) արթնացնում է մարդկային կուլտուրական կեանքը, օրից օր լարվում է կեանքի երակազարկը, կեանքը ոչ մի վայրկեան դադար, հանգստութիւն չունի, անվերջ շարժվում, անվերջ փոփոխվում, լի է խոր հիմնալի ապրումներով, անողորմ դէն շպրտելով մեռածներին, պաշտպանելով բոլոր մաքուր աշխոյժներին և այդ աշխոյժներին առաջադրելով։ Եւ դա զմայլում ու հրապուրում է և բարերար ազդեցութիւն գործում մարդ-անհատի վրա։ Մայրաքաղաքի կեանքը յաւիտենական է, անեզր, բազմակողմանի. անվերջ կռիւ է մղում, յաղթանակում խոչընդոտները ու ծնում ժամանակի ընթացքում ինչ-որ նոր բան։ Այդպէս է մայրաքաղաքի կեանքը։ Դուք զգում էք կեանքի իմաստը, կեանքի ուրախութիւնը։

Միտքը, գեղարուեստը, կամքը—դրանք են լուսաւորում և ուղղութիւն տալիս մարդկային կեանքին և դրանք կը ստեղծեն երկրիս վրա խոր մտածված ու արդարացի կեանք։

Դա անվիճելի է։

Այդ է պատճառը, որ աշունը՝ գարնան պէս՝ պետերբուրգցի երիտասարդի համար բերում է պարզ և մաքուր օրեր, հետաքրքրական, ոգևորիչ շրջան, երբ կեանքը տխուր չէ և ոչ անտանելի, երբ դու ինքդ հարկաւոր ես ինչ-որ մէկին, իսկ ամբողջ տիեզերքը քեզ համար։

Աշունը յոյսերի շրջանն է։

Այս մի քանի ամիսները լցվում ես նոր յոյսերով, մաքուր ցանկութիւններով։ Բոլորովին չես զբաղվում ապագայի հեռանկարով, չես ընկնում խոր մտածմունքների մէջ, ազատվում ես կծող հիասթափութիւններից, ազատ շունչ ես քաշում, անհոգ խօսում, լցվում ես ուրախութեամբ ու թարմութեամբ։

Աշունը երիտասարդութեան որոնումների ժամանակն է։ Ռուսաստանի բոլոր ծայրերից վազում է այստեղ գաւառական երիտասարդութիւնը՝ վերջացնելու իր կրթութիւնը։

Անցէք փողոցներով, մտէք թատրոններ, մուզէումներ, ցուցահանդէսներ, գրադարաններ, գրախանութներ, գնացէք դասախօսութիւնների, և ամեն տեղ կը գտնէք ահագին բազմութեամբ երկու սեռի երիտասարդութիւն, որ քննադատում է, զուարճութեամբ խօսում, ուսումնասիրում, գնում, կարդում, հերթ պահում, վարակիչ ծիծաղում և այսպէս թէ այնպէս հականերգործում ամեն մի հասարակական երևոյթի վրա և այլն և այլն։

Ազատ մտքեր, յանդուգն քայլեր, թռուցիկ տպաւորութիւններ, ապրումների արագ փոփոխութիւններ այսօր. իսկ վաղը միւս օրը ժամանակի ընթացքում կը սկսեն իրանց ծանր աշխատանքը։ Ով գիտէ ինչ է սպասում նրանց, ի՛նչ հօրիզօններ կը բացվեն նրանց առաջ։ Ի հարկէ, կը լինեն այնպիսիները, որոնք պատրաստ կը լինեն զոհելու իրանց կեանքը բարեկամի համար, որոնք կը զբաղվեն հասարակական գործերով, կը մտնեն կեանքի մէջ մաքուր բարոյական ու քաղաքական համոզմունքներով, ինչպէս պայծառ ջահեր լուսաւորելու մարդկութեան մութ ուղին, կը ձգտեն տիրող խաւարից դէպի ոգևորող փայլուն աստղը յանուն մարդկութեան ու գեղեցկութեան։

Անշուշտ դուրս կը գան և այնպիսիները, որոնք իրանց ես-ից զատ ոչնչով չեն հետաքրքրվի, որոնք կը մոռանան իրանց ընկերներին, կը խեղդեն երիտասարդութեան սիրուն իդէալներն ու «հին գվարդիայի» կտակները և դրանց գործունէութեան լօզունգը կը լինի՝ «մարդը մարդու համար գայլ է»։

Դուրս կը գան և այնպիսիները, որոնք թէ իրանց համար չեն կարող պէտք լինել և թէ ուրիշների. իսկական նեվրաստենիկներ, որոնց համար «ուրախութիւն», «ոգևորութիւն» բառերը գոյութիւն չունեն, որոնց համար կեանքը կորցրել է իր գինը։

Ապագայում՝ գուցէ նոր յուսաբեկութիւններ, կեանքի անողորմ հարուածներ։

Ուղիղն ասած՝ այն ուրախ, զուարթ, եռանդուն երիտասարդութեան ապագան ինձ ներկայումս բոլորովին չէ հետաքրքրում. ես միայն արձանագրում եմ այն փաստը, որ մեր անուրախ ու խաւար ժամանակներում, երբ «մէկս միւսի համար, ինչպէս, գայլ ենք», երիտասարդութիւնը կենսուրախ է ու թարմ և իր ձգտումներով ազնիւ։

Այդ երիտասարդութիւնն է գարնանացնում մայրաքաղաքի աշնանային օրերը, թարմ, գեղեցիկ երիտասարդութիւնն է Պետերբուրգի ծերացած օրգանիզմի մէջ նոր արիւն ու եռանդ մտցնում։

Իսկ երբ մի երկրում երիտասարդութիւնը կենսուրախ է, մինթէ դա բարօրութեան գեղեցիկ ապագայի նշան չէ։ Կենսուրախութիւնը վկայում է այն առողջ հիւթի մասին, որ գտնվում է հասարակութեան օրգանիզմի մէջ։

Թարմ ու կենսուրախ են բողբոջները և նրանք, որոնք դժբաղդութեան և անյաջողութեան լօլջներին չեն հաշւում իրանց անբաղդ։

Կենսուրախ ու աշխոյժ է ռուս երիտասարդութիւնը, նա հաւաքվել է այստեղ ըմբռնելու գոյութեան իմաստը և ուրախութիւնը։ Այդ երիտասարդութիւնն իր մուտքով ներկում է փայլուն գարնանային գոյներով մայրաքաղաքի՝ լեթարգիայի մէջ մտնող բնութիւնը։

Կեցցէ երիտասարդութիւնը։

Սաշա Յովհաննիսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Երէկ, Թիւրքիայից եկած պատգամաւորները, թւով 15 հոգի, մի քանի այցելութիւններ արին։ Այցելեցին Թիֆլիսի հայոց առաջնորդարանը, Թեմի կառավարիչ Եփրեմ սրբազանին, Վանքի մայր-եկեղեցին, դամբարանները։ Այնտեղից 6 հոգի, այն է՝ Գաղատիայի առաջնորդ Բաբգէն եպիսկոպոս Կիւլէսերեան, Զմիւռնիայի առաջնորդ Մատթէոս վ. Ինճէեան, Տրդատ քհն. Պօյաճեան և պ. պ. Վ. Թէքէեան, Չիֆթէ-Սարաֆ, Հայկ Անտօնեան այցելեցին Ներսիսեան դպրոցը, ներկայ եղան բարձր դասարանների դասերին։ Ապա այցելեցին Քամոյեան եկեղեցին, «Մշակի» խմբագրութիւնը, որտեղից գնացին Յովնանեան-Մարիամեան ուսումնարանը, ուր նրանց ընդունեցին հոգաբարձութեան փոխ-նախագահ Հ. Առաքելեան և տեսուչ Ս. Մալխասեանց։ Այդտեղից գնացին և այցելեցին Կուսանաց վանքը։

— Վաղը, ուրբաթ, դեկտեմբերի 2-ին, Ժողովրդական Տանը Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան խումբը հայկական սեկցիայի հրաւէրով խաղալու է «Տրիլբի»։ Գլխաւոր դերերից՝ Տրիլբիի դերը կատարելու է տիկին Մայսուրեանը, իսկ Սվէնգալի դերը՝ Յ. Աբէլեանը։

— Դումայի ձայնաւորների լրացուցիչ ընտրութիւնները 1-ին և 3-րդ քաղաքամասերում տեղի կունենան դեկտ. 4-ին։

— Այն անձինք, որոնք սևացան դումայի ձայնաւորների ընտրութիւններին որևէ քաղաքամասում, կարող են քուէարկվել մի ուրիշ քաղաքամասում՝ եթէ միայն ունեն այնտեղի պահանջվող ցէնզ։

— Ինչպէս մեզ հաղորդում են, դերասանուհի տիկ. Ստեփանեանը, որ գործում է Ժողովրդական Տանը, թողնում է առժամանակ բեմը և մեկնում է արտասահման բուժվելու։ Դերասանուհի Ստեփանեանն ունի թոյլ լսողութիւն։

— Թիֆլիսի նահանգապետի կարգադրութեամբ բանտարկվում են ոստիկանատանը 6-րդ քաղաքամասի ոստիկանատան պրիստաւի օգնական շտաբս-կապիտան Վօլգինը և Թաղական ատրեին վերակացու Մակէդօնօվը առաջինը երեք օրով, իսկ երկրորդը հինգ օրով՝ ծառայութեան մէջ զանցառու գտնվելու համար։

— Ձայնաւոր Մ. Քանանեանը և վաճառականների աւագ Ա. Մելեանը դիմել են քաղաքագլխին խնդրելով միջնորդութիւն յարուցել պօստային վարչութեան Թիֆլիսի կառավարչի առաջ, որպէսզի պօստային բաժանմունք բացվի Մէյդանում, որի կարիքը վաղուց է զգացվում։

— Թիֆլիսի մսավաճառները դարձեալ դժգոհ են ներկայ սակագնից և յամառութեամբ պահանջում են աւելացնել։

— Այսօր բնութիւնը սիրողների ընկերութեան նիստում Բժշկական Ընկերութեան շէնքում մէջ Պավլօվը և Պէսօցկին կը կարդան դասախօսութիւններ Լօմօնօսօվի մասին։

— Նոյեմ. 29-ին Քութայիսում բացվեց մարգանեցարդիւնաբերողների հերթական համագումարը։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Տօն օրերի կրճատումը.—Նոյեմբերի 2-ին վերին պալատի առանձին յանձնաժողովը մշակել է տօնական մի օրինագիծ՝ այն ներկայացնելու Դումային։ Կայսերական բոլոր տօներից՝ վճռված է թոյլ տալ միայն երեքը՝ Կայսրի ծնունդն ու անուանակոչութիւնը և Կայսրուհու անուանակոչութիւնը։

Ներկայումս տօնվող օրերից չեն տօնվելու հետևեալները. մայիսի 9-ը, յունիսի 29-ը, օգոստոսի 29-ն ու 30-ը, սեպտեմբերի 26-ը, հոկտեմբերի 1-ն ու 22-ը, այլև Բարեկենդանի ուրբաթն ու շաբաթը, Զատկաբանքի շաբաթվայ հինգշաբթին, ուրբաթը և Հոգեգալստի երեքշաբթին։

Մինչև օրս տօնվող 4 օրերը, այն է՝ Նոր-Տարին, Տեառնընդառաջը՝ փետրվարի 2-ին, Խաչվերացը՝ սեպտեմբերի 14-ին և Տաճարին ընծայելը՝ նոյեմբերի 21-ին որոշված է համարել կիսատօներ։ Այդ օրերը՝ սովորական օրերից քիչ ուշ կարելի է գնալ ծառայութեան։

Գիրքը.—Մոսկվայում գոյութիւն ունի մի ընկերութիւն՝ ժողովրդական ձրի գրադարանների, որոնց թիւը հասնում է 12-ի։

Այդ բոլոր գրադարանների կարդացողների թիւը, մի տարվայ ընթացքում, հասաւ 8,938-ից 10,615-ի. յաճախման թիւը՝ 82,638-ից հասաւ 92,580-ի. տրված գրքերի թիւը՝ 98,416-ից 120,724-ի։

Տրված բոլոր գրքերի մեծ մասը՝ 87,6% բելլէտրիստիկ է։ Ամենից շատ կարդում են Լ. Ն. Տօլստոյի գրքերը (բոլոր գրադարաններում), յետոյ Ա. Կ. Տօլստոյի, Տուրգէնևվի, Սօլօվիևվի, Սալիասի, Դաստոևսկիի, Սէնկևիչի, Գօգօլի, Ժ. Վերնի, Նէկրասօվի, Գօրկիի, Չէխօվի, Նեմիրօվիչ-Դանչենկօյի, Մայն-Րիդի և այլն։

Կարդացողների ահագին մեծամասնութիւնը՝ գործարանների ու ֆաբրիկաների ծառայողներն են. գալիս են յետոյ պետական զեմստվի, քաղաքային և հասարակական հիմնարկութիւնների ծառայողները։ Կարդացողների մեծ մասը կամ տարրական դպրոցների աշակերտներ են, կամ այդ դպրոցները աւարտողները։ Բոլոր կարդացողների մօտ կէսը 15 տարեկան են, միւսները մօտ 20 տարեկան։

Տօլստոյի աշակերտը.—Լէվ Տօլստոյն ունէր մի համեստ, ամօթխած աշակերտ։ Նրա մտերմութիւնը դէպի մեծ մտածողը պակաս չը պէտք է ժողովրդականացնէր նրան, քան Չերտկօվը, Բիրիւկօվն ու Սէրգէենկօն։ Դա էր Ֆեօդոր Ալէքսէևիչ Ստրախօվը, Լէվ Նիկօլաևիչ Տօլստոյի «Արխիվ» կոչված ամսագրի խմբագիրը։ Այդ ամսագիրը «հրատարակվում էր» սրանից 15 տարի առաջ Եասնայա-Պօլեանայում մի ձեռագրում։

Ստրախօվը բնակվում էր Եասնայա-Պօլեանայում, շատ մօտ հաղորդակցութիւն ունէր Տօլստոյի հետ, որ նրան ուղղած նամակներում ստորագրում էր՝ «Ձեզ սիրող բարեկամ Լէվ Տօլստոյ»։

— Ես նոյնիսկ չէի կարողանում պահել մտքումս Լ. Նիկօլաևիչի խօսքերը,—ասում էր նա մօտ օրերս Ա. Պանկրատօվին։ —Ես միայն կարողանում էի իւրացնել նրա ասածների իմաստը իմ ուղեղի զտիչով (ֆիլտրով) ու երբ, խորհելուց յետոյ, կազմում էի որևէ հասկացողութիւն, արդէն չը գիտէի թէ ումն էր այդ իմաստը, Տօլստոյինն էր, Բուդդայինը թէ Լաօ-Թզէինը։

Քանի տարուց աւելի էր, որ Ստրախօվը գտնվում էր մօտիկ յարաբերութեան մէջ՝ Տօլստոյի հետ։

— Ահա՝ ձեզ, իսկապէս՝ փիլիսոփայ,—ասում էր Տօլստոյը նրա մասին,—նա մտածում է ու գրում իր համար։

1904 թւին Ստրախօվը հրատարակեց մի շահագրգիռ գիրք «Հոգին ու նիւթը», որ տարածվեց երկու հրատարակութեամբ։ Դրանում հեղինակը խօսում է նիւթապաշտութեան դէմ։ «Մեր նաւոր գոյութեան ժամանակաւոր ու տարածական դադարումը չէ կարող ոչ միայն դադարեցնել, այլ և խանգարել իմ իսկական կեանքը։ Եւ այսպէս նայելով հարցին, մահը գոյութիւն չունի»։ Ստրախօվը գրել է և «Ճշմարտութիւն փնտռելը», որի մէջ նա բարձրացնում է իր ձայնը հետևեալների մասին՝ Աստուծոյ, յաւիտենականութեան, սիրոյ, ամուսնութեան և այլն։ Նրա վերջին գրուածքի մասին Տօլստոյը խօսում է առանձին հիացումով, ասելով «Դա կը լինի ամենանշանաւոր գրքերից մէկը։ Ահա իսկական փիլիսոփայ, որ մտածում է ու գրում իր համար։ Ու նա շօշափում է ամենախոր փիլիսոփայական հարցեր։ Ո՜հ, ինչ հիանալի գիրք է»։

Հանրամատչելի թատրոն.—Մօտ օրերս հարց ծագեց հիմնելու Մոսկվայում քաղաքի ծախսով հանրամատչելի թատրոն, որին քաղաքային վարչութիւնը վերաբերվեց բացասաբար։ Սակայն գտնվեց ձեռնարկողների մի խումբ, որ ունի իր ձեռքի տակ հիմնական դրամագլուխ 50,000 րուբլի։ Գործի գլուխ է կանգնելու Կօրշի թատրոնի ռեժիսեօր Ի. Կրասօվը։ Թատրոնը հիմնվելու է Զամոսկվորեչիէ կոչված քաղաքամասում։ Խումբը կազմվելու է գլխաւորապէս գաւառական ոյժերից։ Ռեպերտուարը լինելու է շատ բազմազան, իսկ գլխաւորապէս Օստրօվսկիի պիէսներից։ Ե. Ք. Ն.

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արքունական թատրոնում

Նոյեմբերի 29-ին օպերային խումբը ներկայացրեց «Մինիօն» օպերան, որ առաջին անգամն է դրվում ներկայ սէզօնում։

Կեանքի պատահարներին ենթակայ՝ անմեղութեան տիպար մանկահասակ Մինիօնի դերը կատարեց Կովէլկօվա։ Շնորհալի երգչուհու ձայնը այդ երեկոյ, մանաւանդ ամենացածր նոտաներում, հնչում էր պարզ և թաւշանման։ Կովէլկօվա իր խելացի և տպաւորիչ խաղին բերև վարձատրութիւն ստացաւ ներկայ հասարակութեան անվերջ կրկնվող ծափահարութիւնները։

Վիլհէլմ Մէյստէրի դերակատար Մօզուլևսկի անկարող եղաւ տպաւորութիւն գործել։ Մի խոշոր պակասութիւն, որ շարունակ նկատվում է այդ երգչի մօտ, այդ այն է, որ նա չունի երգի հետ զուգորդված խաղ, անհրաժեշտ միմիկա։

Ֆիլինայի դերում տիկ. Շմիդտ հիանալի էր։ Դալլալեկներով լի Ֆիլինայի պարտիան տարաւ նա պատւով և արժանացաւ բուռն ծափահարութիւնների։

Լօտարիօյի դերում այդ երեկոյ հանդէս եկաւ Թիֆլիսի հասարակութեան կողմից սիրված՝ շնորհալի երգիչ Մօժուխին, որը իր գեղեցիկ ու իւրացրած խաղով, այլ և իր նրբահնչիւն բասով, գլխաւորաբար ցածր նոտաներում, թողեց խոր տպաւորութիւն։

Վատ չէր Ստրիժէնօվա պատանի Ֆրէդէրիկի դերում։

Այդ երեկոյ դիրիժեօրն էր Ի. Պալիէվ, որը հմտօրէն կարողացաւ ղեկավարել «Մինիօն» օպերայի ամբողջութիւնը, որ լի է մեծ մասամբ քաղցրահնչիւն ու գրաւիչ մեղոդիաներով։ X.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Պառաւաշունչ», Ջաւախքի հէքիաթներից, հրատարակութիւն Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան Ախալքալաքի ճիւղի. № 1. Ալէքսանդրապօլ, 1911 թ.։

Թէ ի՛նչ աստիճանի գնահատելի են ժողովրդական բանահիւսութեան նշխարները, և թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունեն նրանք թէ բարբառախօսութեան և թէ ազգային հոգեբանութեան ու կուլտուրայի պատմութեան տեսակէտից, կարծում ենք, որ հասկանալի պիտի լինի ամեն մի կրթված մարդու, ուստի և առանց ծանրանալու սրա բացատրութեան վրա՝ գալիս ենք շնորհաւորելու Հայոց Ազգ. Ընկերութեան հետևեալ գեղեցիկ ձեռնարկը։

Ընկերութիւնը իր ճիւղերի միջոցով աշխատում է հաւաքել և հրատարակել հայ բանահիւսութեան վերաբերեալ նիւթեր «Պառաւաշունչ» ընդհանուր խորագրով, և Ախալքալաքը, որ շատ բաներում ուրիշ քաղաքներից առաջադէմ է եղել, այս բանումն էլ առաջինն է հանդիսացել հրատարակելով վերոյիշեալ պրակը։ Եթէ ամեն մի ճիւղ տարեկան այսպիսի մի երկու պրակ հրատարակէ, մի քանի տարիների ընթացքում նիւթեր հաւաքված կը լինի, և այս գործը որքան գնահատելի, այնքան և անյետաձգելի է, որովհետև քաղաքակրթութեան տարածմամբ բանահիւսութիւնը կորչում, անհետանում է։ Ներկայ պրակը պարունակում է չորս հէքիաթ Ախալքալաքի բարբառով, որ գրի է առել Ե. Լալայեանը։ Թէ իմաստի և թէ մանաւանդ բարբառի տեսակէտից այս հէքիաթները շատ գնահատելի են։ Ցանկանում ենք, որ Ազգագրական Ընկերութեան միւս ճիւղերն էլ գոյութիւն ունենալով՝ ժողովրդի ծոցում՝ աշխատէին գիտութեան սեփականութիւն դարձնել այսպիսի մարգարիտները։ Z.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 20 նոյեմբերի

«Մշակի» № 248-ում կարդացի Գր. տ. ք. Երզնկեանի ընդարձակ նամակը։ Շատ ճիշդ է նկատել տէր-հայրը։ Տգեղ բան է մամուլը զբաղեցնել անձնական հաշիւներով։ Ուստի չը ցանկանալով մամուլը զբաղեցնել մեզանով և ընթերցողներին էլ ձանձրացնել մեր տնային հաշիւները կարդացնելով, առաջարկում եմ տէր-հօրը խնդիրը յանձնել միջնորդ դատարանի, որը մանրամասնաբար կը քննէ մեր վիճաբանութեան առարկաները և այդ քննութեան հետևանքը կը հրատարակէ լրագրութեան միջոցով։

ուժ չէ մնացել. մինթէ դուք չունէք այլ զէնք, բացի այդ ողբը, կականը, աղերսը...

Սակայն առանց իմ բացագանչութիւնների էլ ծովը արդէն յուզվում էր ու փոթորկվում։ Միշտ ազատ ու անկաշկանդ, անսովոր շղթաների, մռայլ ցաւ և աղերս՝ նա սկսեց հետզհետէ բարձրացնել իր ձայնը, սկսեց բողոքել ու մռնչալ և կարճառ տատանումից յետոյ՝ բուռն թափով, խիզախ, համարձակ՝ նետվեց կռւի ասպարէզը։ Օրհասական պայքար։ Ահագին շառաչմամբ ծովը փշրեց իր շղթաներն և մանր-մանր կտորների վերածած, իբրև փրփուր, նետեց ամպերի երեսին։ Երկինքը կարմրեց այդ յանդուգն վիրաւորանքից։ Որոտը թնդաց և մութ, ծանր, սպառնալից բազուկներ կախվեցին վերևից։ Սակայն ծովը, իբրև անապատի առիւծ, չը սոսկաց այդ հրէշաւոր բազուկներից։ Նրա փրփրալից, լեռնանման ալիքներն իջան դէպի վայր, բարձրացան վերև, ապա նորից գլորվելով անզուսպ՝ ցատկեցին երկինք և պինդ բռնեցին նրա օձիքից։ Սոսկալի տեսարան։ Երկու անյաղթ հսկաներ, երկինքն ու ծովը, փաթթվել էին իրար, ինչպէս երկու ըմբիշներ, և տարերական կատաղութեան համատարած փրփուրի մէջ աշխատում էին խեղդել մէկը միւսին։

Երկինքը գոռում էր. ծովը մռնչում. երկինքը շամփրում էր ծովի կողերը բոցատ սրերով. ծովը ահարկու ապտակ էր տալիս երկնքի դէմքին. երկինքը, չոքած՝ ծովի փրփրադէզ մերկ կուրծքի վրա, արիւն էր խմում նրա կողերից. ծովը՝ վիրաւոր՝ իր ժանիքներով պինդ բռնած խուիս վարսերն երկնքի՝ ձգում էր նրան դէպի իր յատակն, իր անդունդների մռայլ գերեզմանն։

— Զօրացիր, ծով, դու անյաղթ ըմբիշ, դու, տարր հարազատ, երկրային մարմին,—շշնջում էի ես ակամայ,—և թող խորտակվի քո ոտներիդ տակ այդ վէս, բռնաւոր, օտար երկինքը։

Սակայն երկինքն ամենևին միտք չունէր խորտակվելու. նա առաջվանից աւելի կատաղի թնդում, որոտում, վառվում ու գալարվում էր ծովի քաօսական փրփուրի վրա։

Մի վայրկեան ինձ թւաց նոյնիսկ, թէ ծովը, ուժասպառ, տեղի է տալիս իր ահարկու թշնամու առաջ, թէ նրա ոյժը սկսում է պակասել, ալիքներն սկսում են մեղմանալ։

Բայց դա լոկ մի պատրանք էր, թերևս մի խորամանկ ու նենգամիտ խաղ, որ յաւիտենական մարտիկ-ծովը սովորել էր խաղալ իր հակառակորդի գլխին այն օրից ի վեր, երբ երկնքից իջել էր երկիր։ Րօպէական դադարից յետոյ՝ նա նորից մռնչաց ահարկու ձայնով և հրաշէկ բոցերի մի ահագին տարափ ուղղեց դէպի վեր։

Ես ապշած նայեցի չորս կողմս։ Մութն ընկել էր։ Նաւն օրօրվում էր, ինչպէս մի փոքրիկ տաշեղ՝ համատարած փրփուրի վրա։ Ոչ ոք չը կար իմ շուրջս. ամենքը մտել էին իրանց խուցերն և, երևի, տանջվում էին ծովային հիւանդութիւնից։ Նաւապետն էր միայն, որ մենակ կանգնած վերևում, իբրև արձան, ակնդէտ ինձ էր նայում։

— Ի՞նչ է դա։

Ես ուղղեցի հայեացքս նաւապետին, ապա դէպի այն վիթխարի խարոյկը, որ մերթ բոցավառվում էր և իր հուրն ուղղում երկնքի խորքը և մերթ հանգչում, անյայտանում իմ տեսողութիւնից։

— Ստրօմբոլին։ Դուք կէսօրին հարցնում էիք նրա մասին,—պատասխանեց նաւապետը։—Երբ մօտենանք՝ աւելի լաւ կը տեսնէք։ Բայց ես խորհուրդ չեմ տալիս այդտեղ կանգնել։ Ձեր գլուխը կարող է պտոյտ գալ։ Ալիքները համարեա հասնում են ձեր կանգնած տեղին։ Աւելի լաւ է՝ ընտրեցէք մի այլ տեղ, հեռու նաւեզրից։ Ծովին անսովոր մարդկանց շատ փորձանքներ կարող են պատահել փոթորկի ժամանակ։

Ես բաց թողի սանդուղքի փոքրիկ պատուհանի երկաթաձողերը, որոնցից պինդ բռնել էի, և, արբածի նման, այս ու այն պատին, այս ու այն սեանը դիպչելով՝ հեռացայ իմ տեղից։ Ոտներս դողում էին. գլուխս պտոյտ էր գալիս. սիրտս խառնում էր։ Ես կուզէի պառկել, հանգստանալ։ Բայց և այնպէս, որքան ոյժ ու հնար կար իմ մէջ, ես աշխատեցի զսպել ինձ, որպէս զի կարողանամ տեսնել Ստրօմբոլին—Լիպարեան կղզիների այդ հրաշունչ տիտանը։

Ստրօմբօլի—ահա թէ ինչ զէնք էր գտել ծովը իր անյաղթ երկնքի դէմ։ Երբ մենք կէս ժամից յետոյ աւելի մօտեցանք մշտավառ հրաբուխին, ես տեսայ, որքան կարելի էր տեսնել խաւարի մէջ, մի կոնաձև վիթխարի ուրուական, ելած ուղիղ ջրերի անդունդից։ Նրա ամպածրար գագաթը չէր երևում. երբեմն-երբեմն միայն, կարճ ընդհատումներից յետոյ, մութ-մռայլ ամպերն ստանում էին արեան գոյն և բոցերի մի ահագին տարափ յանկարծական ոստիւնով թռչում էր դէպի վեր ու լիզում երկնքի երեսը։ Ծովը խուլ, հեռաւոր շառաչմամբ հարուածում էր Ստրօմբօլիի ժայռերը, կարծես ուզում էր աւելի ու աւելի վեր բարձրացնել կղզին ու նրա բոցերը մխել ուղիղ երկնքի սիրտը։

Գուցէ և այդ աջողվեց նրան։ Երկինքը յաղթահարուած սկսեց փոքր առ փոքր տեղի տալ տարերական մրցման մէջ։ Որոտը լռեց. կայծակները դադարեցին. հալածական ամպերն սկսեցին փախչել իրար ետևից. բացվեց երկնքի մուգ-կապոյտ կամարը. բիւրաւոր աստղեր վառվեցին ու շողշողացին նրա վրա։ Յաղթական ծովի առաջ չը մնաց ոչ մի հակառակորդ։ Այնուամենայնիւ նա դեռ երկար-երկար օրօրվում էր ու տատանվում, երկար փրփրում էր ու դղրդում, երկար գոռում էր ու շառաչում իր փախչող թշնամու ետևից։ Իսկ թշնամին՝ բարձրացած վերև ու թաքնված տիեզերական ցուրտ խորաններում, թերևս նախանձով դիտում էր վերևից իր երջանիկ հակառակորդին։

Բայց դա երէկ էր։ Իսկ այսօր... այսօր այդ նոյն ծովը, իբրև քնքոյշ տարփածու, գրկած իր երէկվայ ոխերիմ թշնամուն, անոյշ երգեր է հիւսում նրա համար...

Երէկ—մարտ ու պատերազմ, անողոք, անխնայ. այսօր—համբոյր ու գգուանք, ջերմ, սիրակէզ, կարօտագին...

— Ա՜հ, ծով, յաւիտենական առեղծուած. ո՞վ կարող է արդեօք իմանալ քո գաղտնիքը, հասկանալ քո ծածկախօս լեզուն, մեկնել քո սրտիդ խորհուրդները՝ թաքցրած անյատակ անդունդների մէջ։ Միշտ շարժուն ու եռեւուն, միշտ անկայուն ու փոփոխական՝ դու սիրտդ չես բաց անում ոչ մի մարդկային արարածի առաջ։ Եւ գուցէ, ո՞վ գիտէ, այդ սառն ու անտարբեր երկինքն է, որին դու գրկել ես այժմ այդպիսի քնքշութեամբ և որին երէկ հարուածում էիր, իբրև ոխերիմ թշնամի, գուցէ նա է միայն, որ հասկանում է քեզ և դու հասկանում ես նրան...

Ա. Մխիթարեան

Տէր-Յօր համաձայնութիւնը ստանալուց յետոյ՝ ես կը տամ իմ դատաւորների անունները, իսկ Գ. ա.-ք. Երզնկեան՝ իր դատաւորներինը, որոնք և կանչնեն գործի։

Ինչ վերաբերում է 3,000 րուբլանոց տան խլրացնելուն, որը չը հաստատելու դէպքում սպառնում է տէր-հայրը պատասխանատուութեան ենթարկել ինձ, դրա պատասխանը չեմ ուշացնում։ Տուժողներից մէկի անունը Մելքոն Երզնկեանց է, իսկ միւսինը՝ Գրիգոր Երզնկեանց, որոնց որդիքը և կը հաստատեն այդ բանը իրանց վկաներով։ Մնացեալը միջնորդ դատարանում։

Համսար Երզնկեանց

—

Շուշի, 20 նոյեմբերի

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Շուշու ճիւղի վարչութիւնը ստացել է՝ 1) Բագուից բժ. Եփրեմ Մինաս-Վարդապետեանից մշտական անդամութեան համար 100 ր. և 2) շուշեցի Խաչատուր Յովսէփեանից իր հանգուցեալ հօր յիշատակին 10 ր. նուիրատուութիւն։

Վարչութիւնս հրապարակով յայտնում է իր սրտանց ու խորին շնորհակալութիւնը յիշված պարոններին, որոնք իրանց լումաներով օգնութեան են հասել Ընկերութեանս։

Նախագահ վարչութեան՝
Մ. Ղոնդաղսաղեան
Անդամ-քարտուղար՝
Ի. Տէր-Յովհաննիսեանց

—

Կօկանդ, 16 նոյեմբերի

«Մշակի» № 247-ում Պ. Մանուչարեանը բազմաթիւ սխալ տեղեկութիւններ է հաղորդել ընթերցողներին։

1) Տեղիս աղօթատան և դպրոցի շինութիւնների վրա ծախսված է ոչ թէ 16,000, այլ 12,000 րուբլի՝ համաձայն ծխականների ընդհանուր ժողովի հաստատած նախահաշուի և յատակագծի։ Այդ ծխական ժողովի քարտուղարն եղել է ինքը Մանուչարեանը, հետևապէս նա է խմբագրել ծխական ժողովի յիշեալ որոշումը, սակայն այժմ «Մշակի» մէջ նա դատապարտում է ծխ. հոգաբարձութեան, որ սա 8000 րուբլով չէ վերջացրել շինութիւնները։ Մանուչարեանը այնքան տգէտ չը պէտք է լինի, որ չը գիտենայ, թէ ծխ. հոգաբարձութիւնը լոկ կամակատարն է ծխ. ժողովի, որ նա չէ կարող ինքնուրոյն կերպով տնօրինել հասարակական հաստատութիւնների և դրամների բաղդը։

2) Եթէ Պ. Մանուչարեանի ցանկութեան համաձայն՝ հակառակ ծխ. ժողովի որոշման՝ երկու շինութիւնները 8000 րուբլու շինված լինէին, դարձեալ դեֆիցիտ կը ստացվէր և ոչ կանխիկ դրամ, ինչպէս ենթադրում է Պ. Մանուչարեանը. եթէ նա նեղութիւն կրէր այդ մասին տեղեկութիւն ստանալ հոգաբարձութիւնից, որի հաշիւները միշտ բաց են ամեն մի ծխականի համար, այդպիսի սխալ չէր անի, և երկրորդ՝ տեղիս մեր հողաբաժինը այնքան նեղ է և փոքր, որ բացի դպրոցական և աղօթատան և սրանց հետ կապված այլ անհրաժեշտ շինութիւններից, քրէհով տրվելիք շինութիւնների համար տեղ չը կայ։ Մանուչարեանը համարեա ամեն օր է տեսնում այդ հողաբաժինը և գիտէ այդ հանգամանքը, սակայն չը գիտեմ ինչու հրամցնում է ընթերցողներին իր անիրագործելի առաջարկութիւնը։

3) Կօկանդի աղօթատունը ունի ոչ թէ 150, այլ 210 տուն տուն ծխական։ Մանուչարեանի համար, կարծում եմ, դժուար չէր գոնէ այդ թիւը ստուգել ծխատէր քահանայից. սակայն նա հիմնվել է իր անհիմն ենթադրութեան վրա։

Ինչ վերաբերում է Մանուչարեանի գրածին, թէ ծխ. հոգաբարձութիւնը դպրոցական-պարտադիր տուրք նշանակելիս առաջնորդվել է խնամէական հաշիւներով՝ ցանկալի էր, որ բերված լինէին մի քանի օրինակներ։ Ծխական հոգաբարձութեան ներկայացրած դպրոցական-պարտադիր տուրքի նախագիծը հէնց Մանուչարեանի նկարագրած ծխական ժողովը հաստատեց միաձայն, առանց որևէ առարկութեան։ Մանուչարեանը, որ ներկայ էր ժողովում, նմանապէս ոչինչ չառարկեց և լսելեայն ստորագրեց տուրքերի ցուցակը, իսկ այժմ «Մշակում» բոլորովին այլ բան է երգում։

Նախագահ հոգաբարձութեան՝
Ն. ք. Աբրահամեանց

ԱՆԼՈՒՐ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

—

«Մշակի» № 259-ից իմացայ, որ Պոլսում հրատարակվող «Ազատամարտ» թերթում խմբագիրները—Վռամեան և Արծրւեան—ու սրանց հետ տխրահռչակ և ականաւոր զրպարտիչ Գրիգորիս վարդապետ Պալաքեանը՝ ներքին գործերի մինիստրի ծանօթ կարգադրութիւնը՝ ամեն մի թեմ իր ծխականների միջից պատգամաւոր ընտրելու մասին, ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու համար, վերագրում են ամենապատիւ Օրմանեան սրբազանի, Կարապետ եպիս.-ի, Բենիկ և Յուսիկ վարդապետների, Միլեանի և Քէշիշեանի, Հ. Առաքելեանի, «Մշակ», «Սուրհանդակ» և «Հովիւ» թերթերի մատնութեան և սարքած դաւադրութեան արդիւնք։

Սա մի անլուր զրպարտութիւն է, սպականված հոգիների վիժուածք, ստոր և անարգ միջոց հակառակորդների դէմ կռւելու, որին ընդունակ են երկրից երկիր սլացող Արծրւեանները, մանաւանդ Պալաքեան վարդապետը, որը զրպարտութեան և ամբաստանութեան մէջ իրան նման հատը չունի։

Անշուշտ ամեն մի բարեմիտ ընթերցող կը հասկանայ, որ այդ ամօթալի խմբի լիդէրները դիտաւորեալ սուտ են ասում և զրպարտում։ Դա հին պատմութիւն է, որովհետև, ասում են դրանք՝ «ով մեզ հետ չէ, մեր հակառակորդն է. ուրեմն նա մատնիչ է և դաւաճան»։

Եթէ դուք, ազգային ցեցեր, մատնութեան և դաւաճանութեան դէմ բողոքող էիք, ապա անպայման պէտք է բողոքէիք նրանց դէմ, որոնք յայտնի են այդ բարեմասնութեամբ, և չը պէտք է ձեր օրգանի էջերից յայտարարէիք. «Ում կուզէք՝ ընտրեցէք կաթողիկոս, միայն թէ Օրմանեանին մի՛ ընտրէք»։

Դուք ինքներդ էլ շատ լաւ գիտէք, որ մէջ տեղում ոչ մատնութիւն կայ, ոչ էլ դաւադրութիւն։ Ձեր երկիւղն այն է, չը լինի թէ Օրմանեանն ընտրվի։ Դուք բացարձակապէս ստում էք, որովհետև չէիք կարող չիմանալ, որ էջմիածնի սինօդը ստացել է մինիստրից նոր հրահանգ—բացատրութիւն, որ որոշ փոփոխութիւններ է մտցնում մինչ այդ գոյութիւն ունեցող հրահանգների ու կանոնների միջև։

Դուք այդ չէիք կարող չիմանալ, որովհետև հեռագիրը անընդհատ գործում է էջմիածնի և Կ. Պոլսի միջև։

Արդ՝ ամենակտրուկ կերպով յայտնում եմ, որ մինիստրի յիշեալ կարգադրութիւնը ոչ մատնութեան և ոչ էլ դաւադրութեան արդիւնք է, այլ զուտ պաշտօնական ճանապարհով կատարված մի ակտ։ Մինիստրի հրահանգ-բացատրութիւնը ոչ այլ է՝ եթէ ոչ էջմիածնի սինօդի պրօկուրորի յարուցած հարցապնդման պատասխանը։ Վերջինս դեռ յունիս ամսին իր այդ որոշման մասին յայտնել է սինօդի սրբազան անդամներին (երբ ես բացակայ էի Էջմիածնից և ամիսներից ի վեր, իմ վրա եղած ДОНОСЪ-ների շնորհիւ, ժամանակաւորապէս հեռացված էի սինօդի անդամութեան պաշտօնից) և մինչև իսկ կէտերից մի քանիսն էլ կարդացել է նրանց և ապա սեպտեմբերի 14-ին № 265 գրութեամբ դիմել է ներքին գործերի մինիստրութեան և բացատրութիւն խնդրել։

Պրօկուրորի այս դիմումին մինիստրութիւնը պատասխանել է հոկտեմբերի 7-ին № 9005 առաջարկութեամբ՝ բաղկացած 8 կէտերից, և որի 7-րդ կէտն է, որ առիթ է տուել յիշեալ խուժանապետներին՝ փրփուրը բերանին այնպիսի զազրելի սուտ և դիտաւորեալ զրպարտութիւն սարքելու։

Զրպարտեցէք, որքան կամենաք, հայհոյեցէք, որքան որ ձեր հայհոյանքի բառարանի պաշարը կօգնէ ձեզ։

Դա կը լինի մեր պարծանքը, մեր յաղթանակը։

Փաստերն են խօսում և պաշտօնական դօկումենտները, որոնք միայն կարող են ձեր՝ զրպարտիչներիդ լեզուն սանձահարել։

Ես բողոքում եմ բուռն կերպով հայ ազգային հասարակութեան և մամուլին ձեր ստոր և ցած վարմունքի դէմ։

Հասարակաց դատաստանը թող որոշէ ձեր պատիժը։

Յուսիկ վարդապետ
Էջմիածին

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգում լուրեր են պտտվում, որ նախկին շահ Մահմէդ-Ալին նորից դիմեց օգնութեան համար ռուսաց կառավարութեան, սակայն մերժում ստացաւ այն պատճառաբանութեամբ՝ թէ ռուսաց կաբինէտը չէ ցանկանում միջամտել Պարսկաստանի ներքին գործերին։ Շահի դիմումի մասին տեղեկութիւն տրվեց բրիտանական կառավարութեան։

Տիրազի ազգաբնակութիւնը բօյկօտի է ենթարկել անգլիական հիւպատոսատունը։ Նա ոչ մի ուտելիք և բնակարան չէ տալիս զինուորներին և օֆիցերներին։

Անգլիական լիբերալ մամուլը հարցնում է. «Մի՞թէ Գրէյը չի յայտնի, որ համաձայնութիւնը կը խախտվի, եթէ Թեհրանը գրավի ռուսաց զօրքերով»։

Փողոցային ցոյցերը Թեհրանում առ այժմ դադարել են։

Ինչպէս պնդում են գերմանական դիպլօմատիական շրջաններում, ներկայումս մեծ պետութիւնների միջև մտքերի փոխանակութիւն է կատարվում Դարդանէլի հարցի առիթով։

Սոֆիայում յամառ կերպով հաստատում են, որ միջադէպ է լինելու Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև Դարդանէլի և Պարսկաստանի պատճառով։

Ֆրանսիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց, որ բանակցութիւնները Սպանիայի հետ վարվելու են միանգամայն գաղտնի։

Իտալացիները Տրիպոլիսում ընկան թիւրքերի սարքած թակարդի մէջ։ Կատաղի կռւում իտալացիք կորցրին 370 զինուոր և 11 օֆիցեր։

Իտալացի սօցիալիստները միտինգներ են գումարում պատերազմի դէմ։

Գերմանական լրագիրների ասելով Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպան Չարիկօվ նոր նօտա է յանձնել Բ. Դրան Դարդանէլի առիթով։

Կ. Պոլսում կասկածում են, որ Իտալիայի սպառնալիքները, թէ կը գրավէ Դարդանէլը, միայն մանեօվրներ են, թելադրված Ռուսաստանից, որոնց նպատակն է բարձրացնել նեղուցների հարցը։

Չինական յեղափոխականները կազմեցին ժամանակաւոր կառավարութիւն 2 տարով։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.
29 նոյեմբերի

ՇԱՆԽԱՅ։ Կասկածվելով լրտեսութեան մէջ մի քանի չինացի կալանաւորվեցին։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Ջնտում խոլերայից մեռան 4 հոգի։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Ժանտախտը տարածվում է գաւառում։

ՄԱԴՐԻԴ։ Թագուհին աղջիկ ծնեց։

ՇՏՈՒՏԳԱՐԴՏ։ Առաւօտեան ժամը 6 և 30 րօպէին զգացվեց ուժեղ երկրաշարժ։

ԽԱՐԿՈՎ։ Հանքարդիւնաբերողների համագումարը որոշեց պաշտպանել առևտրական դասի այն միջնորդութիւնը, որի բաւարար լուծմամբ Խարկովում հաստատվելու է առևտրական ինստիտուտ կամ ժամանակաւոր դասընթացքներ Մոսկվայի և Կիէվի նման։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մշակվեց ակցիօներական օրէնսդրութեան նախագիծ։

Պետական Դումայի ժող. կրթութեան մասնաժողովը որոշեց թոյլ տալ կանանց դասատուներ լինել տարրին գիւղատնտեսական դպրոցներում։

Տեղական ինքնավարութեան մասնաժողովը ընդունեց 1890 թ. զեմստվային կանոնադրութիւնը Աստրախանի նահանգի վրա տարածող օրինագիծը։

Բիւջէտային մասնաժողովը որոշեց անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեանը—Օրէնբուրգի և Ուրալի շրջաններում—տալ փոխարինաբար 7,290,583 ր. և ցանկալի համարեց օրէնսդրական ճանապարհով 3 միլիօն յատկացնել դպրոցների շինարարութեան համար։

ՕԴԵՍՍԱ։ Դուման միջնորդում է ազատել քաղաքին 240 լրացուցիչ քաղաքապահ ոստիկանների պահելու ծախքից կամ 3 տարով շարունակել գանձարանից տրվող 81,000 ր. ամենամեայ նպաստը։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Լինապարկի հրդեհը պատճառեց 150,000 դոլլարի վնաս։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

Մոսկվա, Վան. Մամիկոնեանին.—«Ազգային սնանկութիւն» յօդուածը կը տպվի։

Շուշի, Իսաջան Տէր-Յովհաննիսեանին.—Քանի որ Վրթանէս Փափազեանի և իր չորս ընկերների բողոքը թողնված է անհետևանք և թեմ. պատգամաւորի ընտրութիւնը հաստատված է, ուստի ձեր յօդուածի և մեծամասնութեան տուած հակաբողոքը տպագրել այլևս հարկ չը կայ։

Շուշի, երէցփոխ Միք. Եղիազարեանին.—Որբանոցի հաշիւը տեղի սղութեան պատճառով չը տպվեց։ Կաշխատենք յարմար առիթով տպել։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Նիլօալէտինսկայա փող. № 39. տել. № 1067.
(ա. օ.) 669. 100—82

ԲԺԻՇԿ
Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ (Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդուն- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։ լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(ա.օ.) 1035. 100—29

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։
Ընդուն- (12½—2 ժ. ցերեկվայ։ լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։ ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առ. ժ. 9—10-ը։
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.
(ե. հ.կ.) 888. 100—35

ԲԺՇԿՆ. ՖԵԼԴՇԵՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Սրսկումներ, տերելքի լուացումներ, վիրաբուժութիւն, մասսաժ, էլեկտրականութիւն։ Հիմնաւոր բուժումն սուր և խրոնիկ. տրիպլէր, սերմնահոսութեան, սեռական թուլութեան և անպտղութեան՝ համեմատ բժիշկ. ցուցմունքով։ Օտարերկրեայ հիւանդներին գրաւոր խորհուրդներ և բէչէլայներ (վճարը 3 ր.)։ Ներքին ցոյց եմ տալիս համեստ մասնագէտ բժիշկների բոլոր հիւանդութիւնների. նաև ակռայի և ծննդաբեր. հիւանդ. բժիշկներին։ Ծառայողներին և աշակերտ-աշակերտուհիներին բժ. օգնութիւնը մեծ զիջմամբ։ Իմ կազմած «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարանը», գինը 50 կօպ., կարելի է պահանջել ինձանից կամ Թիֆլիսի բոլոր հայ գրավաճառներից նալօժով։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց 2—3 ժ., տղամարդկանց 3—4 ժ. ամեն օր Հասցէս. Тифлисъ, Семеновская ул., № 9, Վօրօնցովի արձանի մօտ։
(ե.հ.կ.) 892. 50—33

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ
Կայսերական Երաժշտական Դպրոցն աւարտած
ՏԱԼԻՍ Է ԴԱՍԵՐ
ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԻ ՎՐԱ
Կարելի է տեսնել ամեն օր ցերեկ. ժամը 4—7-ը, իսկ կիրակի օրերը՝ առ. ժ. 9—12-ը։ Грибоѣдовская № 27, кв. 5.
(հ. կ.) 1122. 10—1

ՆԿԱՐԻՉ
ԱՌԱՔԵԼ ՍԱԳԻՆԵԱՆՑ
նախկին ուսուցիչ Գէորգեան ճեմարանի և էջմիածնի նկարիչ)
Ընդունում է զուտ հայկական ճաշակի՝ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՆԿԱՐՆԵՐԻ, ԽԱՉՎԱՌՆԵՐԻ, ԽԱՉԿԱԼՆԵՐԻ, նոյնպէս և ՊՈՐՏՐԷՏՆԵՐԻ ու ԴԵԿՈՐԱՑԻԱՆԵՐԻ պատուէրներ նպաստաւոր պայմաններով։ Հասցէն՝ Тифлисъ. Красильная ул., ограда церкви св Георгія (на Майданѣ).
(ա. օ.) 1089. 10—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՊՐԱՎԱՆ
սրանով յիշեցնում է քաղաքային ջրմուղու պ. պ. աբօնէնտներին, որ սառնամանիքից փչացած ջրաչափների նորոգութիւնները կը կատարվեն աբօնէնտների հաշւին, հետևաբար և խնդրվում է ձեռք առնել միջոցներ ջրաչափները սառչելուց պաշտպանելու համար։
1123. 1—1

ՅՕԴԱՑԱՒԸ ԵՒ ՈՍԿՐԱՑԱՒԸ,
եթէ մրսելուց են առաջացել, բժշկվում են
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՀԵՂՈՒԿՈՎ—
„ՄԱԳՕ“
Փորձված միջոց քրոնիկական և սուր ցաւերի դէմ։ (Պատրաստ. Ղրիմում)։ Ծախվում է դեղատներում և դեղատնային շատ խանութներում։
ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ Եղբ. Ն. և Ի. ԱՐԵՇԵՎՆԵՐ
Հասցէն՝ МОСКВА, Тверская, Настасьинскій пер., д. 7, кв. 2, отд. 32. Տէլէֆօն 286—23.
Բրօշիւրներն ուղարկվում են ձրի։ Զը բժշկվողները բժշկական վկայական ներկայացնելուց՝ իրանց փողը կարող են յետ ստանալ։
Գինը՝ առանց ճանապարհածախքի՝ մեծ սրուակը 1 ր. 50 կ.։ Ուղարկ. ենք վերադիր վճ.։
(հ. կ.) 1124. 10—1

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
Իզմայլօվսկի պր., № 27.
Պարիզ 1910. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼՆԵՐ Նիժնի-Նովգօր. 1896.
ԱՏԱՄԻ ԷԼԻԿՍԻՐ
ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ
Շնորհիւ զուրեկան հոտի և իր մէջ պարունակող բուսական նիւթերի, Ս.-Պետերբուրգի Քիմիական Լաբօրատօրիայի պատրաստած ատամի էլիկսիրը դարձել է տուալէտային անհրաժեշտ մի առարկայ։
ԱՏԱՄՆԱՓՈՇԻ—ԱՏԱՄԻ ՊԱՍՏԱ.
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
525. 7—7

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում են
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
ԾՈՑԻ ԵՒ ՊԱՏԻ
1912 Թ.
„ՇԻՐԱԿ“
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
XIV տարի

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑ
Յաւելուածը պարունակում է՝ վիճակագրական տեղեկութիւններ—Ռուսաստանի ազգաբնակութիւնը, նրա աճումն ու խտութիւնը, կեանքի միջին հասակը, ազգերի թիւն ըստ հասակի, դաւանութեան և պարապմունքի։ Գաղթականութիւն։ Ժողովրդական կրթութիւնը, նրա ծախսերը, գրագիտութեան չափը, դպրոցներ։ Զօրքը, պետութիւնների զինուորական ոյժերը և նրանց ծախսերը։ Ժողովրդի առողջապահական վիճակը։ Պետական ելք և մուտքը։ Հաղորդականութիւն։ Կարեւոր գիտելիքներ.—Մուրհակներ, չափ և կշիռ, դրամներ և արժէքաւոր թղթեր։ Փոստ և հեռագիր, պօստային օրէնքներ, խնայողական գանձարաններ։ Զինուորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինուորների չափը։ Բնակարանների հարցը։ Կտակի և պայմանի օրինակներ։ Իրաւաբանական տեղեկութիւններ.—Ռուսաց օրէնսգրքերի բովանդակութիւնը, Ռուսաստանի գլխաւոր կառավարութիւնը՝ մինիստրներ, Մինիստրական Խորհուրդ, Կառավարիչ Սենատ, Սրբազան Սինօդ, Պետական Խորհուրդ, Պետական Դումա։ Առողջապահական.—Կրքերի ազդեցութիւնը մարդու կազմուածքի և առողջութեան վրա, ուրախութեան կրքերի ազդեցութիւնը, երկարակեցութեան հնարքներ, պրօֆ. Մեչնիկօվ, մարդու ծերութեան պատճառները, մաձնի բուժական նշանակութիւնը, «606» և պրօֆ. Էրլիխ։ Ատամների և մազերի առողջապահութիւն, ինչ ենք ուտում մենք, գազարի և մեղրի բուժական յատկութիւնը, ինչպէս պէտք է ապրել, առողջապահական օրէնքների ժողովածու, առողջապահական կարճ խրատներ, տասը կանոններ երկարակեցութեան։ Մագնիսական կամք, յոյսի փիլիսոփայութիւնը, ամենից առաջ հաւատ, հոգու անմահութեան փիլիսոփայական ապացոյցներ, հոգին, բարութիւն և չարութիւն, ապագայ մարդը, զսպիր շրջապատողներից։ Գիւղատնտեսական.—Մեղուաբուծական՝ մայրերի փոխարինումը, բնական ձագ տալը և արհեստական ձագ վերցնելը, միջոց երկրորդ ձագի դուրս գալու դէմ, ձագի տեղափոխելը փեթակի մէջ, արհեստական ձագ վերցնելը և այլն։ Կովերի ծծերի բորբոքումը, ծծերի սեղմուածքները և խայերը, դարտղ հիւանդութեան դէմ միջոց։ Թռչնապահութիւնը ըստ Բէօմէրի, հաւերի տեսակի ընտրութիւնը, տեղական հաւեր։ Սպառողական ընկերութիւններ, նրանց նպատակը և կազմակերպելու միջոցները։ Պատմական.—Երրորդ ճարտարապետի մահարձանը Կ. Պոլսում։ Ազգագրական.—Եզդիների բարքերը, սովորութիւնները, մեռելների յուղարկաւորելու զանազան կերպերը։ Տնտեսական.—Տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր գիտելիքներ։ Հայրենիք մաքեր և աֆօրիզմներ։ Ընթերցանութեան հատուածներ.—«Բանաւորի արցունքը», «Լոյսի կռիւը խաւարի դէմ», «Բաղդ բաժանողը», «Կինը», «Աղքատ մարդիկ», «Մարդը և կենդանին», «Մտաւոր շահեր», «Սէրտը»։ Նշանաւոր ծրագիրներ.—Գործելու տասնմէկ կանոններ, Կարֆիլդի տասնաբանեան, Կոնֆուցիոսի և Ռօշիլդի ծրագիրները։ Ճանապարհորդական.—Երկաթուղիք, շոգենաւեր և պօստային ճանապարհներ։ Զուարճալիք.—Խնդիրներ, վիճակարան։ Երեսների թիւը 320։

200 ՊԱՏԿԵՐՈՎ ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 200 ՊԱՏԿԵՐՈՎ
ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԻ առաջին երեսների վրա տպագրվում են հայ և օտար հին և նորագոյն հեղինակների և գործիչների պատկերներ, այն էրր պետական և դպրոցական հիմնարկութիւնները ազատ են պարապմունքից. յարմարութեան համար առանձին նշանակված են պօստի պարապմունքի ժամերը։ Տպագրված են ընտիր մաքեր, աֆօրիզմներ, պատմական դէպքերի ժամանակագրութիւն, բնապատմական քառեակներ։ Երկրորդ երեսների վրա հայկական տօների պատմական բացատրութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների նկարագրութիւններ, բժշկական գիտելիքներ, առողջապահական խորհուրդներ, արհեստների վերաբերեալ կարևոր տեղեկութիւններ, ազգագրական տեղեկութիւններ, զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայ, ռուս և այլ ազգերի կեանքից, վիճակագրական թւեր և տեղեկութիւններ, խորհրդածութիւններ նշանաւոր անձանց, բնապատմական գիտելիքներ, առածներ, աշուղ. խաղեր, զուարճալի անեկդօտներ մեծ մարդկանց կեանքից։ Գիւղատնտեսական նորութիւններ, խոհարարական ու տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խորհուրդներ։ Ժողովրդական առածներ, երգեր, երգիծաբանական հատուածներ, ծիծաղաշարժ նոր առակներ, առածներ հայլի։
Տախտակը պատրաստված է լիտօգրաֆիայում, ութը գոյնով, եւրօպական յայտնի հրատարակութիւնների նմանողութեամբ, յայտնի նկարչի վրձինի գործ չորս պատկեր՝ «Դէպի արշալոյս», «Կեանք և մահ», «Նոր տարու դիմաւորումն» և «Անիի աւերակներ»։
Գինը՝ ծոցինը 20 կօպ., պատինը 50 կօպ., զումարով գնողներին զեղչ։ Վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն կանխավճար։
Դիմել՝ Александрополь, Типографія „ШИРАКЪ“, Карапету Апинянъ. Արտասահմանից՝ Alexandrople, Karapet Apinian (Caucase).
Ցանկացողներին օրացոյցների բովանդակութիւնն առանձին թերթով տպագրված կուղարկվի ձրի։
(հ.) 1049. 8—5

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արխազերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տէլէֆօն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.